

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Flickor är flickor och pojkar är pojkar – eller?

En kvalitativ studie om könets betydelse inom HVB

Av: Annette Bergerus & Amaro Almeida

Kandidatuppsats SOPA63

HT21

Handledare: Lotta Jägervi

Examinator: Anders Lundberg

ABSTRAKT

Vi har intresserat oss för kön som konstruktion på HVB-hem som jobbar med tonåringar på uppdrag av socialtjänsten. Vi har undersökt hur kön framställs i HVB hemmen utifrån deras beskrivning av insatser för enkönad och samkönad. Vi har använt oss av 15 HVB-hems hemsidor och deras tillstånd utfärdade från IVO fördelad utifrån samkönad och enkönad. Med det har vi fördjupat oss i hur görandet av kön på HVB hem och hur det kan tänkas påverka insatserna på individnivå och om IVO's tillståndsbeslut stämmer överens med det som beskrivs på HVB-hemmens hemsidor. Med HVB-hemmens hemsidor och IVO's tillståndsbeslut som empiri har vi gjort en textanalys för att se om beskrivningarna överensstämmer med varandra eller om det finns några skillnader och vilka dessa skillnader isåfall är. Resultatet visar att IVO's tillståndsbeslut över lag är knapphändigt skrivna men med visst undantag för samkönade HVB-hem. Vår slutsats är att man gör skillnad mellan flickor och pojkar både från HVB-hemmens sida och från IVO's sida genom att utgå från förutbestämda normer om vilken typ av problem de respektive könen har och hur dessa problem ska bemötas. Vi kan konstatera att pojkar beskrivs normativt som extroverta med aggressionsproblem med behov av struktur och gränser. Flickor är ses som deras motsats, introverta med självskadebeteende och i behov av att förstå sina känslor samtidigt som de anses behöva värme och omtanke. Vidare fann vi luckor i skydds nätet för HBTQ-ungdomar som kan antas bero dels på ett normativt tankesätt kring kön och dels ren okunskap.

Vi har använt sökord som HVB-hem ungdomar, enkönat/samkönat, könsskillnader och könsidentiteter

ABSTRACT

We were interested in gender as a construction at out-of-home cares working with adolescents on behalf of the social services. We wanted to investigate how gender is presented in out-of-homes care based on their own description of efforts for mixed-sex and same-sex adolescents. We have used the websites of 15 out-of-home cares and their permits issued by Health and Care Inspection Authority (IVO) distributed on the basis of mixed-sex and same-sex. With this we have studied the making of the gender at out-of-home cares and how it may affect the efforts at an individual level and whether the permits from IVO agree with the description on the out-of-home cares' websites. With the out-of-home cares websites and IVO's permits as a

basis we have made a text analysis to see if the descriptions are consistent with each other or if they are any differences and, if so, what those differences are.

The results show that IVO's permits in general are scarcely written but with some exception of the mixed-sex homes. Our conclusion is that a distinction is made between girls and boys both on the part of out-of-home cares and on the part of IVOs due to preconceived norms as to what kind of problems respectively gender has and how these problems should be addressed. We can conclude that boys are described normatively as being extroverts with aggression problems in need of structure and boundaries. Girls are seen as boys opposite, introvert with self harm and in need of understanding their own feelings and also in need of warmth and consideration. Furthermore we found flaws in the safety net for the HBTQ-adolescents which can be assumed to be due to a normative way of thinking when it comes to gender and also due to lack of knowledge.

We have used keywords such as out-of-home care adolescents, single-sex vs mixed-sex, gender differences and gender identity.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Lotta Jägervi! Du har inte bara gett oss värdefull handledning och goda råd, du har även visat ett stort tålamod med oss. Tusen tack!

Annette Bergerus & Amaro Almeida

Januari 2022

Innehåll

1 INLEDNING	7
1.1 SYFTE.....	9
1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	<i>Fel! Bokmärket är inte definierat.</i>
1.3 DISPOSITION	9
1.4 Begreppsförklaring	10
2 RELEVANS FÖR SOCIALT ARBETE	11
2.1 BAKGRUND.....	12
2.2 Könsperspektiv inom institutionsvården	12
2.3 Lagar och riktlinjer	13
3 TIDIGARE FORSKNING	16
3.1 Litteratursökning.....	16
3.2 Forskning om könsskillnader på institutioner.....	16
3.3 Bemötande av flickor respektive pojkar.....	20
3.4 Jämställdhet inom socialtjänsten	21
3.5 Könsskillnadsforskning.....	22
4 TEORI & TEORETISK INGÅNG	24
4.1 Normer	24
4.2 Från Kön till Genus	25
4.3 Genussystemet enligt Hirdman och Rubin.....	28
5 METOD	29
5.1 Metodval.....	30
5.2 Förförståelse.....	30
5.3 Urvalsmetod och tillvägagångssätt.....	31
5.4 Etiska överväganden	33
5.5 Validitet, Reliabilitet och tillförlitlighet.....	34
5.6 Arbetsfördelning.....	35
6 ANALYS	36
6.1 IVO's tillståndbeslut.....	36
6.2 Enkönat flickor	37
6.3 Enkönat pojkar.....	38
6.4 Samkönat.....	40
7 DISKUSSION	42
7.1 Ingående diskussion utifrån våra frågeställningar	44

8 FORTSATTA STUDIER	45
Referenslista.....	47
Länkar till HVB-hem	52

1 INLEDNING

Inom socialtjänsten finns HVB som är en förkortning av Hem för Vård och Boende. Lagens definition av ett HVB-hem lyder "Med hem för vård eller boende avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende" (SFS 2001:937). Hit kommer alltså människor för att bo samtidigt som de får vård eller behandling.

Antalet barn och unga som tas om hand av de sociala myndigheterna och flyttas från sina hem för att få vård och omsorg är över 30.000 per år. Av dessa placeras ca 33% på HVB-hem (Socialstyrelsen 2020). Man vet att det på HVB-hem är vanligt med kränkningar och hot mot och mellan ungdomar och att andelen sammanbrott, d.v.s. för tidigt avbruten behandling som oftast leder till omplacering, är många (Socialstyrelsen 2019). Att flytta ett barn eller en ungdom från sitt hem är ett stort ingrepp i det privata livet och något som kommer påverka barnet/ungdomen hela livet. Enligt Vårdanalys (2016) har en kraftig ökning av antalet omhändertagna barn och unga skett de senaste 20 åren.

Under flera år har HVB-hem granskats och kritiserats, framför allt i media, till exempel i programmet Kalla Fakta på TV4 (2013). Det man främst varit kritisk till är hur barn och ungdomar behandlas vilket i sin tur leder till dåliga eller inga resultat.

Som blivande socionomer och med en fot i en HVB-verksamhet har vi kommit att intressera oss för hur begreppet kön på HVB framställs i dokumentation som styr utformningen av HVB hemmen och om och hur det kan påverka på individnivå. 2019 utkom Socialstyrelsen med en studiehandledning för personal som arbetar på HVB för barn och unga. Syftet med handledningen är att ge personal på HVB vägledning så att barn och unga som bor på hemmen ska få likvärdig omsorg med en god kvalitet så att de får en bra utveckling och hälsa. I handledningen från Socialstyrelsen finns bland annat ett avsnitt som behandlar personalens föreställningar om ungdomars behov utifrån kön och sexuell läggning. Personalens egna attityder och bemötande i frågan behandlas samt vad det betyder att vara icke-dömande. Enligt en studie gjord av Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queers och intersexpersoners rättigheter, förkortat RFSL (2008) är det just attityder och bemötande hos bland annat vårdpersonal som lägger grunden för behandlingarna och hur väl deras resultat faller ut. I studien menar man att viljan hos vårdpersonal att behandla ungdomar lika

och icke-dömande finns men att kunskapen ofta saknas, speciellt när det gäller HBT-personer. HBT står för homosexuella, bisexuella och transpersoner (RFSL 2008).

Herz (2012) menar i sin studie att socialarbetare har en stor roll i hur kön görs och förstås utifrån de kategoriseringar som görs. I sin studie menar han att socialarbetare över lag inte bara bibehåller könsrollerna utan även förstärker dessa. Vidare konstaterar han att även om socialsekreterare försöker se till individen och göra individuella bedömningar så görs bedömningar ofta utifrån kön, såsom att flickor prioriterar sitt utseende medan pojkar tycker om att köra traktorer. Hilte och Cleazon (2005) menar att en traditionell könsbild av flickor och pojkar påverkar den vård och pedagogik som ungdomarna får. Rosen och Nofziger (2018) konstaterar att vi som individer socialiseras in i könsrollerna bland annat genom skolan som de kallar en könad institution där människor är antingen maskulina eller feminina beroende på vilka kläder de bär, vilken sport de utövar eller vilken typ av undervisningsstil som lärarna använder sig av.

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Enligt punkt 2 i konventionen är alla barn lika mycket värda, har samma rättigheter och inget barn får diskrimineras.

Även om flickor och pojkar har snarlik problematik finns det en risk att dom behandlas olika på grund av stereotypa föreställningar (Herz 2012). Detta i sin tur riskerar medföra att de inte får samma möjlighet till hjälp och samma förutsättningar vilket kan orsaka diskriminering, medvetet eller omedvetet (ibid.). Det är främst under tonåren som vi människor söker vår identitet och cementerar vårt kön (Di Blasi et al. 2018). Enligt en svensk undersökning bland gymnasieelever ser sig 7,3% av placerade ungdomar som icke-binära medan motsvarande siffra för icke-placerade ungdomar är 0,9% (Tordön et al. 2019). Ungdomar som tillhör sexuella minoriteter mår psykiskt sämre och har lägre självkänsla än sina heterosexuella jämnåriga. Samtidigt får dom sämre vård och löper betydligt större risk att hamna i missbruk. (Fisher et al. 2019; Caputi et al. 2018). Enligt (Laanemets & Kristiansen 2008) finns det forskning som påvisar stora skillnader i hur ungdomar bemöts på vårdinstitutioner såsom exempelvis HVB-hem. Dessa skillnader kommer till uttryck genom att flickor oftare bemöts med försiktighet och större förståelse än pojkar för att inte utsätta flickorna för kränkningar. Pojkar däremot bemöts mer auktoritärt och med mindre tolerans (ibid.).

1.1 Syfte

Vårt syfte är att undersöka kön som konstruktion på HVB-hem som arbetar med ungdomar på uppdrag av socialtjänsten och de tillståndsbeslut som är utfärdade av IVO. Vi vill undersöka hur kön framställs utifrån deras beskrivning av insatser för enkönad respektive samkönad.

1.2 Frågeställningar

Hur beskrivs placerade ungdomars problematik i enkönade och samkönade på HVB-hem?

Hur beskrivs ungdomarnas behov i enkönat respektive samkönat HVB-hem hos IVO och på HVB-hemmens hemsidor?

1.3 Disposition

Innehållande sju kapitel har studies upplägg lagt fram på följande sätt. I den första kapitlet introduceras läsaren i ämnet utifrån aktuellt samhällsligt perspektiv. Läsaren får en förståelse för vad studien väntas avhandla och blir även bekant med syftet och frågeställningarna. Därefter presenteras uppsatsens disposition där läsaren får en tydlig och klar bild av vad varje kapitel kommer att avhandla i relation till inledningen, syftet och frågeställningarna samt en presentation av alla begrepp som är relevanta för studien. I det andra kapitlet bygger vi vidare på en förståelse av ämnet utifrån vår egen bakgrund och hur vi är bekanta med ämnet samt relevansen för det sociala arbetet. Vidare tar vi upp relevant litteratur för att stärka och förklara perspektiven vi anlägger för att besvara frågeställningarna utifrån statistik, gällande riktlinjer och lagstiftning. I det tredje kapitlet presenteras könsskillnadsforskning på institutioner. Det fjärde kapitlet presenterar studiens tolkningsram. Det börjar med att förklara varje begrepp för att sedan väva ihop dessa och ta upp eventuella brister. I det femte kapitlet presenterar vi metoden och empirin. Här finns även studiens relevans utifrån forskningsetisk. I kapitel sex görs vår analys med kopplingar till empirin och tidigare forskning. Vidare problematiserar vi avsaknaden av observationer på plats och vad det kan betyda för resultatet. I det avslutande kapitlet följer diskussionen, där forskningen och resultatet problematiseras utifrån tolkningsramen kopplad till analysen i sjätte kapitlet.

1.4 Begreppsförklaring

Socialt nedbrytande beteende innebär att en person, i vårt fall ett barn eller en ungdom, har ett beteende som avviker från samhällets grundläggande normer (Socialtjänsten 2020 LVU-handbok). Med uttrycket beteende menar man en människas sätt uppträda och att föra sig.

Droger avser alkohol, narkotika och andra tekniska preparat som kan jämföras därmed. Anabola steroider ingår i detta sammanhang inte i definitionen droger.

Olämpliga miljöer avses här med miljöer där barn och unga utsätts för eller riskerar utsättas för övergrepp, försummelse eller utnyttjande som kan leda till skada för barnets eller den unges utveckling och hälsa (Socialtjänsten 2020).

Utagerande beteende, fysiskt och verbalt, som handlar om att snabbt bli arg, slänga käft vid tillsägelser, protestera mot vuxnas krav, lätt hamna i bråk och slagsmål och ofta ge sig på andra verbalt eller fysiskt (Greene 2016).

Självskadebeteende betyder att man skadar sig själv fysiskt. Anledningen kan vara att man vill undvika otäcka känslor och svåra upplevelser. Det är vanligt att den som skadar sig själv har nedvärderande och kritiska tankar om sig själv (Vårdguiden 1177).

Känsloreglering är kunskapen att kunna reglera sitt humör genom att anpassa sig, vara flexibel och besitta en förmåga att lösa problem i stället för att "explodera" (Greene 2016).

Neuropsykiatriska diagnoser innefattar personer som uppfattar information och upplever sinnesintryck på ett annorlunda sätt. De vanligaste diagnoserna är ADHD, autism och tourettes (Riksförbundet Attention 2021).

Enkönat flickor, behandlingshem eller HVB hem som tar emot enbart flickor i sina verksamheter.

Enkönat pojkar, behandlingshem eller HVB hem som tar emot enbart pojkar i sina verksamheter.

Samkönat, behandlingshem eller HVB hem som tar emot både pojkar och flickor i sina verksamheter.

Icke binär person, en person som känner sig som varken kille eller tjej utan som både och eller något mittemellan. Icke binär är ett samlingsbegrepp där inget är rätt eller fel (UMO 2021).

Transperson, är en person som delvis eller helt inte identifierar sig med det kön de fick vid födseln. Ordet trans betyder att överskrida eller att gå över (UMO 2021).

2 RELEVANS FÖR SOCIALT ARBETE

När barn och unga blir föremål för insatser utanför hemmet ställs stora krav på att resultatet bidrar till en positiv utveckling för den enskilde utifrån gällande normer i den svenska kontexten. I ett samhälle som eftersträvar inkludering är det viktigt att dessa ungdomar bemöts med vetskapen gällande forskning kring genus/kön och hur praktiken som reproduceras kan påverka den enskildes förutsättningar i samhället. Alla verksamma aktörer bör bemöta den enskilde genom reflektion kring praktiken om att uppnå ett likvärdigt bemötande oavsett könsidentitet eller uttryck. Samhället i stort bygger på heteronormen vilket kvarstår i stora delar av institutioner- och sociala diskurser.

När man vidtar den typen av åtgärd är det av yttersta vikt att resultatet blir så bra som möjligt och att förutsättningarna är optimala. Tonåren är en kritisk period där ungdomar söker efter sin sanna identitet. Att få inkluderande bemötande och en adekvat behandling menar vi är en

av förutsättningarna för att optimera ett lyckat resultat. Därför är denna undersökning relevant för det sociala arbetet på HVB-hem för barn och unga.

2.1 Bakgrund

För att kunna studera frågeställningarna har en orientering gjorts av bakgrunden till de valda begreppen kön och konstruktion. Vidare har tidigare forskning om konstruktionen av kön i socialt arbete studerats. De olika avsnitten presenteras nedan för att kunna kartlägga tidigare forskning, kunskap och vilka slutsatser man kommit fram till.

Det finns sammanlagt 867 tillståndspliktiga HVB-verksamheter för barn och unga i Sverige (Socialstyrelsen 2021). 2019 var 31 100 barn och unga någon gång placerade enligt socialtjänsten. Den vanligaste placeringsformen är familjehem och därefter kommer HVB. Av samtliga 31 100 placerade barn och unga var 33 %, d.v.s. 10.263, placerade på HVB hem. Cirka 70% av dessa var pojkar och resten, ca 30% var flickor, en fördelning som sett ungefär likadan ut över tid (Socialstyrelsen 2020). Som ett fundament för HVB-verksamheten finns Socialtjänstlagen, SFS 2001:453. I kapitel 1 under paragraf 2 står det "Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas." I samma paragraf står det även "Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande". HVB-hem har funnits som begrepp i socialtjänstlagen sedan 1982. Enligt Myndigheten för vård- och omsorg (2016) innebär begreppet "ett hem som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende".

2.2 Könsperspektiv inom institutionsvården

Fram till 70-talet bedrevs institutionsvård enkönat med män och kvinnor var för sig. Orsaken till det var för att man på så vis ansåg sig kunna kontrollera de sexuella drifterna. På 70-talet blev det vanligare med könsblandad behandlingsvård, det vill säga att män och kvinnor började vårdas tillsammans. Den allmänna uppfattningen då var att enkönad vård bidrog till homosexualitet och genom att blanda män och kvinnor ansåg man att man kunde avhjälpa det (Mattsson 2009). På 80-talet var det åter dags att tänka om och den könsblandade behandlingsvården kritiserades starkt främst ur ett kvinnoperspektiv eftersom man ansåg att vården var utformad efter männens behov. De kritiska rösterna menade att kvinnorna dels inte syntes och dels att det fanns en stor risk att kvinnorna utnyttjas sexuellt av männen. Idag finns

det olika uppfattningar om vilken behandlingsvård som är bäst, den könsblandade eller den könssegregerade. Som ett resultat av de delade meningarna finns idag både vårdinstitutioner som är könsblandade- och segregerade. Man är dock överens bland både forskare och praktiker att de könsblandade behandlingsformerna inte är optimala. Som främsta orsak till det anges risken att flickor och kvinnor far illa i en könsblandad behandlingsvård (ibid.).

2.3 Lagar och riktlinjer

Nedan följer en samling lagar och riktlinjer som berör fältet vi undersöker för att söka ge svar på våra frågeställningar.

FNs Barnkonvention

De punkter som finns med här ska utgöra en vägledning och ge riktlinjer för hur länder ska arbeta med barn och ungdomar. I konventionens andra artikel framgår det att barn inte ska bli diskriminerade utifrån bland annat kön, etnicitet eller egendom. I-länderna som skrivit under konventionen ska den respekteras och arbetas med genom att alla barn och ungdomar ska ha samma rättigheter utan några åtskillnader (Unicef). Eftersom majoriteten av barn och unga som bor och vårdas på HVB-hem är under 18 år får Barnkonventionen, som dessutom numera är lag i Sverige, anses som viktig i sammanhanget.

Förvaltningslag (1986:223)

Förvaltningslagen (FL) är den lag som reglerar socialtjänstens myndighetsutövning (FL § 1). Lagen innebär att en socialsekreterare som arbetar inom myndighetsutövning ska ta hänsyn till bestämmelserna i FL. Vidare i FL § 7 framgår det att när ett ärende inkommer till socialtjänsten ska ärendet hanteras på ett så billigt, enkelt och snabbt sätt som möjligt utan att den enskildes säkerhet negligeras. Då det är socialtjänsten som köper platser för barn och unga på HVB-hemmen är Förvaltningslagen ett av regelverken för en så skyndsam handläggning som möjligt. I beslut avseende barn och unga är tiden av stor betydelse för att minimera bland annat skaderisker.

Diskrimineringslagen (2008:567)

I 1 kap 1 § DiskL beskrivs diskrimineringsgrunderna och lagens ändamål med att “motverka diskriminering och på andra sätt främja lika möjligheter och rättigheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder” (SFS 2008:567). Barn och unga med könsöverskridande identitet eller uttryck samt annan sexuell läggning är överrepresenterade bland boende på HVB-hem. DiskL är av den anledningen högst relevant i samband med HVB-verksamhet.

Socialtjänstlag (2001/:453)

Socialtjänstlagen, även kallad SoL, handlar om dina rättigheter till socialbidrag, vård och omsorg. Den innehåller regler för hur samhället ska hjälpa alla som behöver hjälp och inte kan få hjälp av någon annan. Lagen kom 1982. Den bygger på frivillighet och självbestämmande. Det är viktigt att den som får hjälp, vill ändra sin sociala situation och försöker göra det. Från den 1 januari 1998 är det flera nya bestämmelser i lagen. Det står att socialtjänsten ska göra ett bra och professionellt arbete. De som arbetar i socialtjänsten ska ha lämplig utbildning och erfarenhet. (SFS 2020:1259) Socialtjänstlagen är själva fundamentet i HVB-verksamheten. Majoriteten av barn och unga på HVB-hem bor och vårdas där genom denna frivilliga lag.

Lagen med särskilda bestämmelser om Vård av Unga (1990:52)

Denna lag, även kallad LVU, är ett komplement till Socialtjänstlagen. När barn och unga riskerar att fara illa och frivilliga insatser inte fungerar måste samhället reagera och då är det med stöd av LVU. För att tillämpa LVU måste tre kriterier vara uppfyllda. 1) Den unges hemmiljö är skadlig och/eller den unges egna beteende är skadligt. 2) Risken att den unges hälsa eller utveckling skadas ska vara påtaglig. 3) Den vård som den unge behöver kan inte ges den frivilliga vägen. Barn och unga som bor och vårdas på HVB-hem och inte befinner sig där för att vårdnadshavare och socialtjänsten enats om det är ofta omhändertagna enligt LVU.

Nationella riktlinjer för HVB

Det är Socialstyrelsen som ansvarar för de nationella riktlinjerna för HVB-hem i Sverige. När barn och unga placeras utanför hemmet görs det antingen med stöd av SoL eller LVU. Det är kommunernas socialnämnder som bär ansvaret för att de HVB-hem som används kan erbjuda en stabil, säker, kontinuerlig och ändamålsenlig behandling för barn och ungdomar. SoL är en lag som bygger på frivillighet och i den står det, precis som i barnkonventionen, att allt arbete ska utgå från barnens bästa. LVU är en tvingande lag vilket innebär att socialtjänsten kan välja att placera barn och unga även om vårdnadshavarna och den unge motsätter sig det. Viktigt att påpeka i det här sammanhanget är att LVU används i de allra svåraste fallen och det föregås ofta av frivilliga insatser. (Vårdanalys 2016). Vidare framgår det i de nationella riktlinjerna att det är den som bedriver socialtjänst skall genomföra egenkontroll av verksamheten för att säkerställa bibehållen kvalitet. I egenkontrollen finns sju punkter bland annat att ta reda på de boendes erfarenheter och synpunkter på vården de får. Man är även skyldig att ta reda på orsaken till att ungdomarna omplacerats och vad oplanerade avslut beror på. IVO är tillsynsmyndigheten som ska granska HVB-hemmen genom att se till att vården och omsorgen hemmen ger barn och unga är av god kvalitet och att dom uppfyller både krav och mål (Vårdanalys 2016).

När ett barn eller en ungdom är aktuell för placering i ett hem skall nämnden göra en bedömning om hemmet kan tillgodose hans specifika behov. Den placerade ska ha tillgång till kontaktuppgifter till sin socialsekreterare, information hur hen når tillsynsmyndigheten och vilka rättigheter hen har. Enligt riktlinjerna ska personal som arbetar med barn och ungdomar ha bästa möjliga kunskap om vård och behandling av barn och unga (SOSFS 2012:11).

Precis som all annan verksamhet i Sverige är HVB-hem skyldiga att hålla sig till lagar, regler och förordningar. Diskrimineringslagen (2008:567) är en tvingande lag som förbjuder all form av diskriminering, vare sig den är direkt, indirekt eller består av trakasserier. Samtidigt ger den stöd för lika möjligheter och rättigheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck. Enligt Diskrimineringslagen §5 finns ett antal klara definitioner av vad man avser när det gäller kön och sexualitet. Kön definieras med att vara man eller kvinna.

Könsöverskridande identitet eller uttryck betyder att någon som inte själv ser sig som man eller kvinna. Det betyder även den som genom sitt sätt att uttrycka sig eller klä sig ger uttryck för att tillhöra ett annat kön. Sexuell läggning är homosexuell, bisexuell eller heterosexuell.

Paragraf 5 avslutas med att förtydliga att lagen även gäller för personer som har ändrat eller ämnar ändra sin könstillhörighet.

3 TIDIGARE FORSKNING

Under tidigare forskning kommer vi att presentera en rad olika studier som berör både den skandinaviska och internationella arenan beträffande studier som gjorts inom ramen för vårt arbete. Vi har valt studier som vi anser bäst lämpar sig för att besvara våra frågeställningar. Vidare har vi med internationell forskning för att söka påvisa att vår problemformulering, brist på jämställdhet beträffande barn och unga med könsöverskridande identitet eller uttryck samt annan sexuell läggning, förefaller vara en universell sådan.

3.1 Litteratursökning

När vi sökt efter tidigare forskning har vi i första hand använt oss av databasen Lubsearch vid Lunds universitet. Vi har sökt efter både nationella och internationella studier på svenska och engelska. Tidsmässigt har vi begränsat sökningarna till 2000-talet. Samtliga artiklar vi använt oss av i Lubsearch är "peer reviewed". Initialt använde vi oss av sökbegrepp som "gender differences" och "out-of-home care" för att senare utöka sökningarna. När vi sökt på svenska har vi använt oss av ord som "könsskillnader HVB" och "ungdomsvård". Utifrån forskningen vi har hittat har vi använt oss av en snöbollprocess för att hitta annat lämpligt material såsom, artiklar, avhandlingar och annan litteratur. Snöbollprocessen innebär att vi använt oss av passande artiklars referenslista för att hitta litteratur som lämpar sig även för vår forskning (Bryman 2018). Vi har dessutom sökt och använt oss av dokument, riktlinjer, föreskrifter och bestämmelser från Socialstyrelsen som är den myndighet som på uppdrag av riksdag och regering ansvarar för vård och omsorg av barn och unga. Vi har använt oss av vårdguiden 1177 och polisens hemsida. Vidare har vi varit i kontakt med IVO som är den myndighet som beviljar tillstånd att bedriva HVB-verksamhet för att få utdrag på tillståndsbeslut från HVB med bara flickor, bara pojkar och samkönade.

3.2 Forskning om könsskillnader på institutioner.

I en undersökning som gjordes i USA bland ungdomar som var öppet homosexuella, transsexuella, bisexuella eller med annan sexualitet (för enkelhetens skull härefter kallade för

HBQT) och som varit placerade utanför hemmet visade det sig att dom får mindre hjälp, utsätts för mer verbala trakasserier, mer fysiskt våld och fler omplaceringar än heterosexuella ungdomar (Mallon, Aledort & Ferrera 2002). Samma resultat finns att läsa i Ungdomsstyrelsens (2010) kartläggning om unga HBQT-personers situation i Sverige. Där framgår att unga HBQT-personer lider av sämre psykisk hälsa än heterosexuella unga. Den sämre psykiska hälsan beror ofta på negativt bemötande från normsamhället i form av diskriminering och kränkande behandling. Enligt den amerikanska undersökningen har HBQT-ungdomarna ofta en extra svår tonårperiod då de dels kämpar med samma identitetsproblem som heterosexuella ungdomar och dels med fördomar och diskriminering från samhället runt omkring dom. När socialsekreterare pratar om HBQT- ungdomar gör de det ofta som en homogen grupp som är svårt att ha att göra med. Konsekvensen av det medför en ökad risk att ungdomarna skrevs ut från sina boenden vid 18-års ålder utan någon plan för fortsättningen. I en studie från 1998 visade det sig att 35% av homosexuella och bisexuella över 18 år riskerar att hamna på gatan, vilket är ett väldigt högt tal med tanke på att de homosexuella och bisexuella utgör 10% av befolkningen (Mallon, Aledort & Ferrera 2002). Av HBQT-ungdomarna är det en hög andel som har dålig eller ingen kontakt med sin biologiska familj. I stället är det vanligt att de försöker skapa fiktiva släktskap för att på så vis få någon form av stabilitet, normalitet och kontinuitet. Det är inte ovanligt att de fiktiva släktingarna är personal på hemmet där de bor varför de refereras till som "husmamma" och "huspappa". Författarna avslutar med att påtala vikten av att söka nya vägar och vara flexibla för att ge dessa ungdomar trygghet och stabilitet (ibid.).

Enligt en artikel i *Nordic Journal of Psychiatry* är det vanligare att ungdomar som är placerade för vård utanför hemmet dels har invandrarbakgrund men även inte ser sig som heterosexuella än sina jämnåriga kamrater som bor hemma hos sina föräldrar (Tordön et al. 2019). I artikeln, som baserar sig på en undersökning gjord bland svenska ungdomar som går sista året på gymnasiet, är det 7.3% av de placerade ungdomarna som inte ser sig som heterosexuella mot 0.9% bland icke placerade ungdomar. De icke-heterosexuella ungdomarna rapportar sämre psykiskt mående och lägre självkänsla än heterosexuella ungdomar (Tordön et al. 2019). Sexuella minoriteter, såsom homosexuella, bisexuella, queer och andra, är överrepresenterade inom den allmänna barnvården samtidigt som de får sämre vård än sina heterosexuella gelikar (Fish et al. 2019). De löper dessutom en betydligt högre risk att hamna i missbruk än andra ungdomar (Caputi et al. 2018).

2019 genomförde tre kvinnliga socionomer vid universitetet i Tel Aviv en undersökning om könsspecifik intervention, Gender-Specific Intervention (GSI). Utgångspunkten för undersökningen var tre huvudsakliga påståenden som de tre skribenterna menar rättfärdigar separat behandling av tonåringar med problem. För det första menar man att flickor och pojkar skiljer sig åt psykologiskt. Man menar att pojkar reagerar mer extrovert medan flickor är mer introverta. För det andra anser man att interventioner med bara flickor är säkrare för flickorna. Orsaken till det anser man är att flickor oftare bryr sig om andras välbefinnande på bekostnad av sig själva vilket ökar risken att dom utnyttjas av pojkarna. Som tredje orsak anges att flickor och pojkar hanterar samma problem på helt olika sätt, som exempel på det tar de upp hemlöshet. För flickor innebär det ofta att låta sig utnyttjas sexuellt medan pojkar hanterar det på andra sätt som till exempel kriminalitet. Undersökningen gjordes genom djupgående semistrukturerade intervjuer med 15 yrkesverksamma kvinnor med olika positioner och professioner inom behandling av tonårsflickor. Samtliga respondenter visade sig positiva till könssegregerad behandling baserat på sina yrkesmässiga erfarenheter och den litteratur som finns tillgänglig i ämnet. Respondenterna menar att inte bara de behandlande ska vara en homogen grupp utan även behandlarna. De ser flera problem med manlig närvaro såsom att flickornas uppförande medvetet eller omedvetet ändrar sig för att passa in i den kvinnliga normen.

I en rapport från Socialstyrelsen 2019 är det så många som vartannat barn med placering på HVB-hem som har ADHD. I samband med gruppbaseade kamratinterventioner för tonåringar med ADHD kunde man konstatera att interventionen för flickor med ADHD i grupper som endast bestod av flickor fick man fram bättre resultat än i grupper med blandade kön (Babinski et al. 2013). När det gällde interventioner för pojkar med ADHD blev resultaten bäst när gruppen var blandad. Forskning visar att flickors agerande i blandade könsgrupper är mer dämpad och tillbakadragen. Den visar också att flickor i blandade könsgrupper känner större osäkerhet och sämre självförtroende än flickor i grupper som enbart består av flickor. I könsblandade grupper tenderar pojkarna dominera genom att ta större plats och få mest uppmärksamhet av personal som leder interventionerna (ibid.). Forskarna menar att flickorna får mer tid och bättre stöd i en grupp som bara består av flickor. För pojkar med ADHD blev resultaten det motsatta. Interventioner som hålls i könsblandade grupper redovisade bättre resultat för pojkarna något som enligt forskarna anses bero på mindre aggressioner tack vare bättre självbehärskning när flickor är med (ibid).

Inom socialt arbete är det inte ovanligt att kön ses som något komplementärt. Med det menar man att kvinnor och män ses som motsatser och förväntas komplettera varandra. Det betyder också att de förväntas attraheras sexuellt av varandra. Detta har påverkat hur socialt arbete organiseras till exempel hur olika arbetsuppgifter fördelas eller att insatser reserveras för det ena könet framför det andra (Herz 2012). Herz skriver i sin avhandling att ämnet kön i den kurslitteratur som används i socialt arbete tar upp så lite plats att manligt och kvinnligt reproduceras och därmed fortsätter att normaliseras i utbildningen. När personal ska anställas till socialt arbete anställs män ofta med motiveringen att dom behövs som manliga förebilder. Inom socialt arbete ses manlig personal som starka, tydliga och gränssättande. Den kvinnliga personalen däremot förväntas anta rollen som mjuk, förstående och lugn (Herz 2012). Liknande resonemang för Tina Mattsson (2009) när hon tittar på hur kön beskrivs inom missbruksvården. Män beskrivs antingen som starka och trygga eller som aggressiva och hotfulla, beroende på om de behandlas eller är behandlare. Kvinnor beskrivs som varma och förstående eller som utsatta och sårbara beroende på vilken roll dom har.

Mats Hilde och Ingrid Cleazon (2005) har skrivit en rapport om hur kön läggs fram och återskapas inom ungdomsinstitutioner. Som underlag har dom gjort intervjuer med personal på en institution för flickor och en för pojkar. Författarna är förvånade över stereotipa föreställningar om kön som finns på ungdoms institutionerna. Hilde och Cleazon menar att det är manliga normer och manligt förnuft som bestämmer behandlingsarbetet av barn och unga. I detta menar de att pojkar står för det normala medan flickor står för det avvikande. Det är den manliga normativiteten som är orsaken till en utbredd uppfattning inom socialt arbete att flickors problem är mer svårbehandlade än pojkars och att behandlingsarbete med flickor därför är mer krävande (Hilde & Cleazon 2005). På liknande sätt tenderar socialtjänsten döma kvinnor som misslyckas med att ta hand om sina barn hårdare än män som misslyckas med samma sak. Kraven och förväntningarna som ställs på en mamma är högre än de som ställs på en pappa och därför blir domen hårdare vid misslyckande för kvinnor än för män (Mattsson 2009).

Det står i Socialstyrelsens kompetensmål för personal på HVB för barn och unga (2021) att personal ska "uppvisa kunskap om hur kön, könsöverskridande identitet eller uttryck samt sexuell läggning kan påverka barns och ungas förutsättningar och behov". Detta är dock något som inte fungera enligt Hilde och Cleazon (2005). Enligt de båda författarna är främsta orsaken till det avsaknaden av adekvat kompetens i kombination med en icke-reflektion hos

personalen på institutionerna. Tidsskillnaden mellan Hilde och Cleazon rapport och Socialstyrelsens kompetensmål är 16 år. Åren däremellan har vi inte funnit något, varken i rapport- eller forskningsväg, som indikerar en ändrad kurs i behandling av eller tankesätt kring barn och unga med könsöverskridande identitet eller uttryck samt annan sexuell läggning.

I en studiehandledning från Socialstyrelsen (2019) för personal på HVB för barn och unga använder man termerna ungdom och hen när man refererar till de boende på hemmen. I de fall man ska exemplifiera situationer skriver man om flickor respektive pojkar. Så även i övningar som handlar om normer och värderingar. I Socialstyrelsens Kompetensmål för arbete på HVB för barn och unga (2021) under punkt 9 skriver man att alla som arbetar på HVB-hem för barn och unga ska ha kunskap om hur kön och könsöverskridande identitet eller uttryck samt sexuell läggning kan tänkas påverka barnens och de ungas behov och förutsättningar.

3.3 Bemötande av flickor respektive pojkar

Laanemets och Kristiansen (2008) gjorde en studie där de undersökte hur flickor och pojkar bemöts av personal inom institutionsvården, närmare bestämt på SIS boende. I den studien kunde de konstatera att bemötandet flickor och pojkar får från personalen skiljer sig åt. Flickor möts med större förståelse och mer försiktighet dels som ett sätt för personalen att närma sig flickorna men också för att inte kränka dem. Pojkarna däremot möts av mer auktoritet, mindre tolerans mot regelbrott och hårdare konfrontationer. 2020 gjordes en undersökning av Hellström och Beckman om mobbning bland svenska ungdomar. Undersökningen gav vid handen att ungdomar som inte passar in i den rådande normen av manligt och kvinnligt löper större risk att utsättas för mobbning. I en svensk undersökning (Eliasson, Isaksson & Laflamme 2007) som handlar om vokabulär som används vid mobbning visade det sig att flickor ofta straffas hårdare både när dom utsätter och utsätts för verbal mobbning medan pojkar använder den verbala mobbningen för att stärka sina positioner samtidigt som omgivningen har större överseende med pojkarna verbala mobbning.

Flera studier i socialt arbete visar att det sociala arbetet i stor utsträckning styrs av stereotypa och stela föreställningar om kön. Det finns forskare som går så långt som att påstå att det i socialt arbete råder en i det närmaste total avsaknad av tvärvetenskapliga diskussioner med

feministisk forskning. Inom socialt arbete ses pojkar oftast på ett av två motsatta skapande sätt. Det ena är, som dessutom är det vanligaste sättet att se pojkar inom socialt arbete, ett "traditionellt" synsätt vilket innebär styrka och maskulinitet. Det andra sättet är att se pojkar som risker och problem i samhället (Hammarén 2015). Samma typ av resonemang förs av Hilde och Cleazon (2005) när de hävdar att den svenska institutionsvården för barn och unga styrs av manliga normer. De menar att det är förklaringen till varför pojkar inom institutionsvården beskrivs som okomplicerade och raka medan flickorna får attributen beräknande och manipulativa. Andersson et al. (2019) skriver att flickor har varit och alltså är osynliga inom institutionsvården eftersom det är pojkarna som utgör normen inom socialt arbete. Precis som i avsnittet ovan kan vi konstatera att trots lång tid, i detta fall 14 år, har lite eller inget skett när det gäller det stereotypa tankesättet kring hur flickor respektive pojkar är inom institutionsvården.

3.4 Jämställdhet inom socialtjänsten

Ett problem när man ska mäta jämställd vård inom hälso- och sjukvård är att det saknas en klar och enhetlig definition av jämställdhet som begrepp (Socialstyrelsen 2004). Antingen mäter man det i skillnad avseende insatser mellan män och kvinnor eller behovet av vård alternativt vårdutnyttjande. Socialstyrelsens uppdrag var att undersöka om det finns någon skillnad mellan könen när det gäller kvalitet, kostnad och tillgänglighet på den vård som ges. Detta gjordes dels genom att först sammanställa och sedan analysera könsspecifika uppgifter. Dels genom att identifiera problem inom vården som rör jämställdhet och föreslå åtgärder (ibid.).

Rapporten "Jämställd vård? Könsperspektiv på hälso- och sjukvården" utfördes på uppdrag av Socialstyrelsen tillsammans med andra huvudmän och myndigheter på uppdrag av regeringen med syftet att uppmärksamma eventuella könsskillnader, hur genusperspektivet beaktades inom socialtjänstens verksamhet samt föreslå åtgärder om det skulle upptäckas behövas. För att undersöka detta skickade Socialstyrelsen ut enkäter till 290 kommuner, för att få svar på hur deras arbete såg ut utifrån jämställdhet (Socialstyrelsen 2004). Socialstyrelsen tog även del av 20 barnavårdsutredningar för att undersöka eventuella könsskillnader mellan unga brukare (Socialstyrelsen 2004). Utifrån studien kom de fram till att socialtjänsten inte hade ett tillräckligt genomsyrande genusperspektiv och lämnade därav förslag på åtgärder (Socialstyrelsen 2004).

Rapporten "Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst" utfördes på uppdrag av regeringen och gjordes i syfte att följa upp jämställdheten inom bland annat socialtjänsten. Utifrån uppföljningen framgår att det har blivit mer vanligt förekommande att jämställdhet tas i beaktande från kommunernas sida. Dock är förbättringen konstaterad utifrån en jämförelse med tidigare nivåer som varit mycket låga, varav en central slutsats utifrån forskningen är att det finns mycket arbete kvar för att åstadkomma en jämställd socialtjänst (Socialstyrelsen, 2008). Ytterligare en slutsats är att det bristande jämställdhetsperspektivet delvis grundar sig i att verksamheten är en del av samhället som i sig inte är helt jämställt (Socialstyrelsen 2008). En svårighet vad gäller att komma till rätta med könsskillnader inom socialtjänsten är att dessa skillnader härstammar ur samhället i stort, varpå en åtskillnad ibland kan vara nödvändig för att män och kvinnor ska få sina rättigheter tillgodosedda (Socialstyrelsen 2008). Jämställdhetsperspektivet bör verka till att med hänsyn till de olika förutsättningar män och kvinnor har i dagens samhälle, uppmärksamma de skillnader som ännu finns och skapa tillfredsställande situationer för klienterna utifrån dessa. Detta då en könsneutralisering utifrån hur samhället ser ut, annars kommer att verka missgynnsamt (Socialstyrelsen 2008). För att uppnå insatser som ger bra effekt för båda könen behöver insatserna vara utformade efter både män och kvinnors behov (Socialstyrelsen 2004). Med det menas att båda könen ska ha samma möjligheter och förutsättningar att få sina behov tillgodosedda. För att uppnå en jämställd socialtjänst behöver ett flertal olika faktorer uppmärksammas samt att eventuella skillnader och likheter som kan finnas mellan könen behöver belysas. Detta för att tillgodose både könsspecifika behov utan att glömma den unika individens behov (Socialstyrelsen 2004).

Förutom ovanstående rapporter har vi inte kunnat hitta andra som vi ser som relevanta i sammanhanget.

3.5 Könsskillnadsforskning

Tonåren är en extra viktig och känslig period i en människas liv eftersom det är då man både undersöker och befäster sitt kön. Könet är kärnan i den egna identiteten (Russell & Abrams 2019). Risken för ungdomar som upplever en avvikelse mellan sitt biologiska kön och sitt upplevda kön är att de känner sig nedstämda, lider av ångest och diskriminering. För att ungdomar ska kunna utvecklas till självständiga individer behöver dom en könstillhörighet som tillåter att dom uttrycka sig till det yttre men även genom sin röst. Könsidentitet är en

människas innersta jag och kan uttryckas på flera sätt - som kvinna, som man, både och eller inget av det (ibid.). Den som identifierar sig med sitt biologiska kön har en ciskönad identitet medan en transkönad person är någon, man eller kvinna, som inte identifierar sig med sitt biologiska kön. En människas kön definieras genom könsidentitet, det egna förhållandet till sin kropp, utseende, könsnormer och stereotyper. Könsroller är specifika, stereotypa förhållningssätt till en persons kön. Det är ofta det som refereras till som manlig respektive kvinnligt och kan kommuniceras både verbalt och icke-verbalt. Dessvärre finns det ett stigma förenat med transpersoner, icke-binära och andra icke normativa kön. Det leder i sin tur att dessa människor är överrepresenterade när det gäller att känna ångest och depression. Dom begår mer självmord och fungerar sämre i samhället än ciskönade människor (ibid.).

Det är i ungdomen man söker sin identitet och skapar grunden för sin självuppfattning. I ett psykodynamiskt perspektiv har självuppfattning definierats som en multidimensionell konstruktion av individens egen uppfattning om sig själv, sin kropp och sin plats i samhället. (Di Blasi et al. 2018) Genom en undersökning som gjorts av 128 ungdomar i åldrarna 13-18 som sökt hjälp mot ångest har man kunnat konstatera att det finns en skillnad mellan hur flickor respektive pojkar upplever ångest, hur det tar sig uttryck och orsaken till ångest. Självuppfattningen är en stor orsak till ångest och här spelar kön en avgörande roll. Pojkars ångest tar sig ofta uttryck i utåtagerande och social missanpassning medan flickor är mer introverta och har sämre självbild relaterad till den egna kroppen och det egna könet (ibid.). Pojkar visar på högre nivåer av spänningsökning för att få kickar än vad flickor gör. Pojkar har dessutom sämre impuls kontroll än flickor, speciellt i unga år. För flickor är dåliga relationer med föräldrar och kompisar, missnöje med den egna kroppen och känslomässiga svängningar de främsta orsakerna till ångest. Vidare menar forskarna att flickors psykiska mående är mer komplext och mer riskfyllt än pojkars. Enligt forskarna är flickor och pojkars skilda självuppfattningar och uttrycket dessa tar sig orsak till att flickor och pojkar med psykiska besvär såsom ångest måste behandlas olika (ibid.).

Enligt Herz (2012) avhandling befäster socialarbetare medvetet eller omedvetet könsskillnader genom att tillskriva kvinnor vissa egenskaper och män andra genom stereotypa föreställningar. Enligt Herz ser även socialarbetare olika på både problem och lösningar hos kvinnor och män. Som exempel nämner han att män ses mer som kriminella och aggressiva medan kvinnor ses som omhändertagande och sexuellt utsatta. Det sker trots att

socialsekreterarna uppger att de arbetar utifrån den enskilde individens behov och att alla behandlas lika oavsett kön. Men när alla behandlas lika utifrån idealet att alla är lika hoppar socialsekreterarna över ett steg som är själva görandet av kön, och synliggörandet av strukturer som på många sätt skapar och reproducerar skillnader, förblir osedda. Det vill säga idealet blir till en ideologi som befästs och där uppfattningar av könsskillnader blir till sanningar utan att ifrågasättas. På så sätt konstrueras kön och när ambitionen är att behandla alla lika tillskrivs män och kvinnor olika egenskaper. Dessutom utelämnas andra icke binära i den diskursen.

4 TEORI & TEORETISK INGÅNG

I den här teoretiska delen kommer vi att redogöra de teoretiska ramar som berör vårt arbete och som är bäst lämpad för att skapa en förståelse i processen att besvara våra frågeställningar. Vi kommer mot slutet av kapitlet att förtydliga vår främsta utgångspunkt som berör Hirdmans och Rubins genussystem eftersom vi har valt att närma oss empirin genom en statisk och biologisk indelning mellan pojkar och flickor. Vi kommer även att utforska uppkomsten av ett tredje kön eller inkludering av alla könsuttryck. Här presenteras vår teoretiska utgångspunkt, det vill säga vilka “glasögon” vi haft på oss när vi letat efter mönster för analysen. Vi har valt att utgå från könsnormer utifrån beskrivningen av gruppen HVB-hem för barn och unga och tillstånden som ges ut till dessa HVB-hem av tillståndsmyndigheten IVO. Vi har valt könsnormer för att vi, genom vårt arbete på HVB-hem för barn och unga, upplever att kön betraktas och behandlas som svart eller vitt, det vill säga antingen är man flicka eller är man pojke.

4.1 Normer

Vårt samhälle är dynamiskt, det påverkas och förändras ständigt. Det normala utmanas av det avvikande samtidigt som det är en del av varandra. Det avvikande syns och märks och är en förutsättning och möjliggörare av förändring (Svensson 2007).

Normer är oskrivna lagar som finns i samhället. Dom bygger på hur vi tycker världen ska fungera och se ut. Samtidigt är de nödvändiga för att vi ska förstå världen vi lever i och för att vi ska kunna bringa ordning i samhället och inget vi brukar reflektera över utan vi finner normerna självklara. Normer är kontextbundna det vill säga beroende på var man befinner sig

och i vilket sammanhang så ser normerna olika ut (Mattsson 2010). Som exempel kan nämnas barnaga - för 50 år sedan var det ett vanligt sätt att uppfostra barn i Sverige medan det idag är förbjudet. Kommer man däremot till andra länder ses det fortfarande som en självklarhet att använda barnaga i uppfostringssyfte.

Man skulle kunna säga att normer är informella, osynliga regler som blir synliga först när någon bryter mot dem (Svensson 2007). I socialt arbete strävar vi efter att hjälpa människor som på olika sätt avviker från normer genom olika kategoriseringar som kriminella, ungdomsbrottslingar, prostituerad, missbrukare etc. Kategorierna delas i sin tur upp och står ofta i motsats till varandra. Vi pratar om sociala/asociala, anpassande/missanpassade, skötsamma/misskötsamma, friska/sjuk, listorna kan göras långa (ibid.). För att bli tagen på allvar som människa finns det en heteronorm som man måste följa. Normen består i att män beter sig maskulint och kvinnor beter sig feminint (RFSU Ungdom 2008).

4.2 Från Kön till Genus

Kön är något som konstrueras av oss människor samtidigt som det är bundet till den tid vi lever i, den kultur som omger oss och vårt sociala sammanhang. Det är flera faktorer som påverkar hur vi ser på manligt respektive kvinnligt. Vi påverkas och påverkar varandra bland annat genom social interaktion, media, vår kultur, genom språk och utbildning. I socialt arbete konstrueras kön till exempel genom att tala om manliga förebilder eller att kvinnor behöver andra behandlingsformer än män (Mattsson 2009).

I en svensk utredning vars uppgift var att granska hur män och kvinnor behandlades av sociala myndigheter konstaterades det att sociala myndigheter bär ett stort ansvar för befästa konstruktionen av stereotypa kön (Hammarén, Lunneblad & Johansson 2014). Detta gör man genom att tillskriva män och kvinnor olika ansvarsområden både i hemmet och på arbetet. Inom sociala myndigheter, som till exempel socialtjänsten, menar man att flickor beskrivs som passiva och att man har en förmåga att moralisera över dem medan pojkar ses som aktiva. I samma undersökning kan man även konstatera att sociala myndigheter ofta generaliserar människor som inte accepterar sitt biologiska kön genom att påstå att dom har större och svårare problem än andra (ibid.).

Vi har valt att presentera olika perspektiv på kön eftersom det råder ingen konsensus bland genusforskarna. Det råder dock konsensus bland genusforskarna att kön är något som görs

men det råder delade meningar kring huruvida kön är biologiskt eller kön är biologi som sen konstrueras utifrån sociala kontexter.

Enligt Höjer & Åse 2003 råder ingen konsensus bland teoretikerna i vad som är centralt inom genus eller gender. Vi kommer inte att redogöra för de olika teoretikernas karaktäristiska perspektiv i detalj eftersom ramen för vårt arbete gör det omöjligt. Deras disciplin och forskningsinriktning är det som utmärker de och har betydelse för hur genusbegreppet tillämpas och tolkas.

Genus är ett begrepp inom feministisk teori som började tillämpas inom anglosaxisk feministisk forskning under 1970-talet för att synliggöra könsaspekter både samhälleligt och socialt. Under 1980-talet började begreppet användas i den svenska feministiska forskningen. Som tidigare nämnt i första stycket råder det ingen konsensus kring genus som begrepp bland teoretikerna men det som främst utmärker alla är den sociala betydelsen av kön, dvs hur den biologiska kön tolkas (Höjer & Åse 2003). Inom genusteori gör man en tydlig distinktion mellan kön som social konstruktion och det biologiska könet. Man utgår ifrån att kön är något som konstrueras och reproduceras. Det vill säga genus blir det sociala könet eller det som är socialt konstruerade. Det är samma ingång vi har i vårt arbete där genus används för att beteckna det socialt konstruerade.

I Höjer och Åse (2003) hävdar andra teoretiker att fysiska könsskillnader är förutbestämda av våra föreställningar om genus. De menar att föreställningen om kön är avgörande för hur vi tolkar verkligheten, det vill säga vår tolkning går före verkligheten. Att könssituation inte ses som ett fysiskt tillstånd utan snarare som en konstruktion. Andra teoretiska grenar som vuxit fram från genus går ännu längre och hävdar att det saknas en objektiv verklighet i beskrivningen av kroppen och könet (Höjer & Åse 2003). Enligt Judith Butler, en centralgestalt inom området genus, beskrivs kön som något som konstrueras genom repeterade handlingar och upprepningar som är könade. Hon säger att vi gör kön och att detta görs utifrån det (Mattsson 2010). Judith Butler anser att vi får vår identitet genom den maktdiskurs som råder. Det är genom våra handlingar, ofta omedvetna, som vi gör oss till man eller kvinna. Dessa handlingar kallar Butler performativa handlingar, det är allt från hur vi rör oss och talar till vilka kläder och frisyrier vi har. Det är genom performativa handlingar vi lär oss att en kvinna ska vara kvinnlig och en man ska vara manlig. Lever vi inte upp till dessa krav ses vi av omgivningen som provocerande eller könsförvirrade (Mattsson 2010).

I "structured action theory" Messerschmidts (2004) utgår man ifrån att genus konstrueras genom reproducerande av redan existerande sociala strukturer och hur individers beteende styrs av specificerade kontexter. Det vill säga, genus tolkas inte som något man har utan något man gör. På så sätt skapas genus genom enskildas val och praktiker, både medvetna och omedvetna. Skapande av genus i sin tur kan påverkas av skiftande sociala strukturer. Det råder ett ömsesidigt förhållande mellan handlingar och strukturer som inverkar på varandra enligt Messerschmidt. Genus olika former kan urskiljas inom ramen för olika sociala- och relationella kontexter. Enligt Mattsson (2010) var uppdelningen mellan genus och kön användbar fram till att det skulle användas på individnivå. Uppdelningen var användbar när det användes i syfte att synliggöra samhällsliga strukturer utifrån samhällsfenomen och inte utifrån individers egen upplevelse av sig själva och sina kroppar. Det vill säga individer som skiljer sitt kroppsliga kön från sin könsidentitet. Kön-genus kunde utifrån en strukturell nivå avse genusskillnader mellan män och kvinnor skapade av det samhällsliga genussystemet och könsbegreppet utifrån kroppen som något slags råmaterial som genussystemet byggde på. Forskningen kunde med lätthet synliggöra skillnader och räkna på dessa. När man däremot skulle göra det på en individnivå visade det sig vara väldigt svårt. Detta eftersom exempelvis barn som föds med tvetydiga kön anpassas till en könskategorisering som föregås av medicinska ingrepp där man väljer könet åt barnet. Rubin en feministisk forskare introducerade under 1970-talet tanken om uppdelningen mellan genus och kön utifrån en studie som gjordes av en psykiatriker Robert Stoller under 1950-talet. Studien gjordes på transpersoner som skiljer sitt kroppsliga kön från sin könsidentitet. Deras fysiska kropp fick representera kön och hur upplevde sig själva genus. Med det kunde Stoller synliggöra hur de såg på sig själv och sin egen kropp. Begreppen överfördes till den feministiska teoriutvecklingen av Rubin som introducerade dessa som möjliga verktyg att påvisa könsstrukturer i samhällen. Genom att tillämpa begreppet genus ville Rubin synliggöra strukturer som präglar och delar upp människor i två skilda kategorier med grund i deras reproduktiva och sexuella yttringar. Rubin har på så sätt i första hand kopplat begreppen till en strukturell nivå och inte en individnivå (ibid.).

Uppdelningen mellan kön och genus var i början användbar för synliggörande av strukturer avseende det samhällsliga genussystemet som gav upphov till könsskillnader mellan kvinnor och män. Könsbegreppet i samma avseende syftade på kroppen som en sorts råmaterial som genussystemet bygger på. Begreppen visade sig dock vara mer komplicerad att tillämpa när det gjordes mera individuella ansatser eftersom begreppen skildrade individen och dess

faktiska kropp. Detta ledde till flera frågor som syftar till likheten och åtskillnaden mellan kön och genus, det vill säga var gränsen mellan kön och genus går. Exempelvis uppkom frågor såsom, var går gränsen mellan kön och genus, vad är ett biologiskt kön samt om det kan finnas fler än två kön. Vidare även om vi konstruerar det som vi kallar för biologisk kön (ibid.).

Diskussionen tog fart under 1990-talet genom bland andra Butlers arbeten som påvisade det problematiska med att föreställningen om två olika kön. Butler menade på att genus konstrueras utifrån föreställningen om att det finns två biologiska kön som också baseras på heteronormen, det vill säga heterosexualitet som det normativa (ibid.). Inom det genusvetenskapliga fältet görs uppdelningen mellan kön och genus allt mindre och idag väljer allt fler forskare att använda sig av ett av begreppen på grund av oklarheten kring deras uppdelning. Idag är tanken om kön som konstruktion centralt inom genusforskningen (ibid.).

4.3 Genussystemet enligt Hirdman och Rubin

Eftersom empirin vi samlat in från IVO, tillståndsbesluten, gör indelning mellan pojkar och flickor anser vi att genusystemet bäst lämpar sig för dess tolkning. I ett tidigt skede inom genusforskning utgick Gayle Rubin från att de sociala villkoren utgörs av det biologiska könet och kom att kallas för genusystem. Det vill säga genusystem utgår ifrån två principer av vilka består av könshierarkin och isärhållandet av könen. Isärhållande principen går ut på att inte blanda det manliga och kvinnliga. Med andra ord är det kvinnliga och manliga varandras motsatser och förestår olika saker som sedan berör deras roller i samhällen och förväntningar kopplad till det. Ett sådant klassiskt exempel är hur männen förestått rollen som en aktiv deltagare och stått för det offentliga och samtidigt har kvinnorna genom tiderna fått uppbära rollen som den med omsorger för hemmet och omvårdnad. Utifrån det skapas en underordning som för kvinnor innebär att dessa alltid beskrivs i relation till männen som blir på så sätt normen. Eftersom männen blir normen skapas det en könshierarki där männen representerar eller varit en måttstock för alla människor. Enligt Höjer & Åse (2003) lägger genusystemet stor vikt på könsrelationer kopplad till sociala kontexter som styrs av maktstrukturer mellan dikotomin som utgörs av man och kvinna. Som nämnt i föregående stycke utgår Gayle Rubin från att de sociala villkoren påverkas av det biologiska könet.

Yvonne Hirdman utvecklade teorin om genussystemet. Hon menar som tidigare nämnt att samhällets struktur har två principer - isärhållandets princip och könshierarki med manlighet som norm (Mattsson 2015). För att förenkla förståelsen av principerna går jag igenom dessa igen, isärhållandets princip innebär att män och kvinnor inte blandas. Kvinnorna finns i det privata på en plats medan männen finns i det offentliga i en annan plats. Könshierarki med manlighet som norm betyder att det kvinnor gör och är inte värderas lika högt som det männen gör och är. Dessa båda principer kan antas vara hopflätade med varandra och på så vis förstärka varandra. Hirdman (2001) tar upp tre olika sätt på hur man har sett på kvinnor i relation till män historiskt. Det första är kvinnan som icke närvarande, som en icke man. Den andra är som den lilla mannen eftersom hon inte besitter egenskaper av män som exempelvis den kraftiga säden. Mannen är form och kvinnan formlöshet, det vill säga kvinnan ses som en ofullgången man. Den tredje är den normativa som bygger på motsatser, dikotomier och kontraster av två människosorter, man och kvinna som senare kunde inordnas i ordningsstrukturer av manligt och kvinnligt. Gemensamt för alla tre sätten är man utgår från att mannen är norm. Enligt Yvonne Hirdman är användningen av termen genus till skillnad från kön det bästa sättet att söka diskutera och förstå hur vi tolkar våra kroppar, hur vi ser på manligt och kvinnligt som i sig genomsyrar vår värld i form av bland andra platser, arbete och situationer. Genus blir enligt Hirdman (2001) bäst att tillämpa i förståelse eller diskussion eftersom det är tydligare än kön, utifrån överförbara abstraktioner. När man söker förklara könsrelationer utifrån makt eller under- och överordning enligt Hirdman (2001) ska det tas med allas inblandning, och alla har något att förlora eller försvara. För att undgå slipprig mark som rör könsrelationer behövs ett redskap i form av ordet genus som möjliggör diskussionen kring görandet av kön, hur relationerna ser ut och vad den spelar för roll i frigörandet från gamla tankefigurer.

5 METOD

I det här kapitlet beskriver vi den metod vi använt oss av i vår uppsats. Vi beskriver vilket material vi använt oss av, vilken betydelse vår förförståelse har haft för studien, hur vi gått till väga samt hur vår arbetsfördelning sett ut.

5.1 Metodval

Innan vi påbörjade vårt arbete hämtade vi inspiration från andra c-uppsatser och avhandlingar. Vi gick även in och tittade på lämplig litteratur från tidigare kurser. Det finns i princip två inriktningar att välja mellan i samband med forskning. Det ena är kvantitativ forskning och det andra är kvalitativ forskning (Bryman 2018). Bryman skriver att skillnaden mellan de två är att den kvantitativa forskningen fokuserar på siffror medan den kvalitativa fokuserar på ord. Vi har valt att ha en kvalitativ ansats då vi är intresserade av och vill ta reda på eventuella skillnader i hur behov och problemområden beskrivs av tillståndsmyndigheten IVO respektive HVB-hem för barn och unga. Vi vill därmed gå på djupet för att försöka förstå vad som händer mellan det som skrivs i myndighetsdokument och hur människorna som dokumenten är avsedda för uppfattar dessa (Rennstam & Wästerfors 2015). I sin bok skriver Rennstam och Wästerfors om vikten av "analytic bracketing". Det handlar om en dubbelhet som finns i den sociala verkligheten och som man måste vara medveten om vid en kvantitativ analys. Dubbelheten består i att förstå och förhålla sig till sambanden mellan "varför", "hur" och "vad". Författarna menar att medvetenheten om samspelet mellan frågorna ökar kraften i resultatet av en kvalitativ analys. När man ska göra en kvalitativ analys av redan skrivna handlingar är en dokumentanalys det vanligaste tillvägagångssättet (Bryman 2018). I dokumentanalysen letar man i materialet efter grundläggande teman. Rennstam och Wästerfors (2015) skriver att en analys av kvalitativt material sker i tre stadier. Först sorteras det för att man ska lära känna materialet och för att få en överblick över det. Detta görs lämpligen genom att läsa igenom materialet flera gånger. Därefter reduceras materialet då det oftast är oordnat och överflödigt. Författarna beskriver det som att man vaskar ner materialet för att ta bort eller lägga åt sidan det man inte finner väsentligt. Avslutningsvis sker argumentationen som görs genom att sätta ord på de fynd man gjort. Vi har för avsikt att analysera tillståndsbeslut från IVO samt HVB-hemmens hemsidor och därför är en kvalitativ textanalys det som bäst lämpar sig för vårt arbete. Enligt Bryman (2018) är troligen en kvalitativ textanalys det vanligaste när man ska göra en kvalitativ analys av dokument, vilket är precis vad vi gjort.

5.2 Förförståelse

Uppsatsens båda författare har, som tidigare nämnts, erfarenhet från HVB-hem och därmed en förförståelse för arbetet. Det som kan beläggas är att det har varit ett skift i viljan att synliggöra

hur skillnader i social praktik påverkar utgången av insatser man önskar genomföra. Det skulle kunna sägas finnas en högre acceptans för ett mer normkritiskt arbete på HVB-hemmen. Detta är dock högst subjektivt och bygger på observationer som gjorts under några års arbete på olika HVB-hem. Vidare finns en grundförståelse för att egna subjektiva observationer inte nödvändigtvis speglar verkligheten på ett objektivt sätt utan påverkas av ett normkritiskt synsätt på samhällen. Trots skilda erfarenheter från HVB-hem har vi likartade ingångar till hur normkritiskt tänkande visserligen gått framåt men fortfarande haltar vad gäller inkluderande av andra än det heteronormativa. Medvetenheten om vår förförståelse har bidragit till att vi varit extra observanta på att inta ett så neutralt förhållningssätt som möjligt och försöka att inte låta förförståelsen påverka vårt arbete. Samtidigt är vi medvetna om att det som forskare är en omöjlighet att ha helt kontroll över sina egna värderingar (Bryman 2018). Detta menar Bryman beror på att egna värderingar gör sig påmind genom hela forskningsprocessen, från början vid valet av forskningsområde till slutet med datatolkning och slutsatser.

5.3 Urvalsmetod och tillvägagångssätt

Vi har beställt sammanlagt 15 st slumpmässigt utvalda beslutsunderlag från IVO från 15 olika HVB-hem - 5 från HVB-hem med bara pojkar som vi markerat P1-P5, 5 med bara flickor markerade F1-F5 och 5 med både flickor och pojkar (samkönade) som är markerade S1-S5. Genom att ta kontakt med IVO och be om beslutsunderlag utan att specificera något annat än antal och vilka kategorier vi var intresserade av får urvalet av HVB-hem ses som ett bekvämlighetsurval (Bryman 2018). Ett bekvämlighetsurval består av personer eller data som råkar finnas lättåtkomligt för forskaren (ibid.) en beskrivning som passar in på vår studie då använd data redan fanns tillgänglig hos IVO och kunde erhållas genom endast ett telefonsamtal. Resultatet blev ett urval av HVB-hem som ligger utspridda i Sverige från Norrbotten i norr till Skåne i söder. Underlagen från IVO skickades till oss via mejl och vi printade ut dem på papperskopior. Därefter gick vi in på respektive HVB-hems hemsida och printade ut hemmens egna beskrivningar av sina verksamheter, vilka målgrupper de vänder sig till och vad de har att erbjuda respektive målgrupp. I besluten från IVO framgår vilket kön, ålder och typ av problematik tillståndet berättigar HVB-hemmen att bedriva sin verksamhet för barn och unga. Hemsidorna är skrivna av respektive HVB-hem och beskriver för utomstående vilken typ av verksamhet man bedriver och vilken målgrupp man vänder sig

till. Rennstam och Wästerfors (2015) skriver att kvalitativt material inte kommer färdigsorterat. Detta blev väldigt tydligt när vi läste hemsidorna. Dessa innehåller mycket information, sådant som är relevant för vår studie, sådant som är helt ointressant och sådant som kanske kommer behövas vid ett senare tillfälle. Beslutsunderlagen från IVO däremot var helt annorlunda. De var korta, koncisa och skrivna med knapphändig information. Kontentan av det blev att hemsidorna krävde mer tid för att få fram relevant information än beslutsunderlagen. Hemsidorna behövdes sorteras noggrannare och läsas igenom fler gånger.

Boréus och Bergström (2018) beskriver en kvalitativ innehållsanalys som ett sätt att planmässigt beskriva innebörden av en text genom att kategorisera materialet efter hand med hjälp av ett kodningsschema. I de fall det inte handlar om komplicerade texter kan kodningen med fördel göras manuellt, något vi har valt att göra. Författarna skriver också att det viktigaste är att klart visa hur man kommit fram till resultaten. Vi har valt ett övervägande induktivt tillvägagångssätt, det vill säga vi har utgått från empirin som i vårt fall är IVO's tillståndsbeslut och HVB-hemmens hemsidor (Bryman 2018). Patton (2015) beskriver den induktiva ansatsen som att man ur den insamlade datan upptäcker mönster, kategorier och teman. Vi samlade in data som sedan delades upp och kodades i fyra olika steg - biologiskt kön, problemområde, konsekvens av problemet samt tillgängliga åtgärder. Den första uppdelningen vi gjorde var könsfördelad och baserad på IVO's beslutsunderlag där man gör en klar biologisk uppdelning mellan flickor, pojkar och blandade kön. Därefter skrev vi upp vilka problemområde IVO's tillstånd avsåg i varje grupp. Eftersom IVO's beslut är skrivna kort och koncist var detta lätt att göra. Problemområdena var många, allt från droger och ofullständig skolgång till självskadebeteende och psykosocial problematik. Därefter gjorde vi samma sak med informationen på HVB-hemmens hemsidor. Här var texterna mer komplexa och det var därför mer att läsa igenom. När det var gjort plockade vi ut ord som beskriver konsekvenserna av problematik. Detta kunde vi endast göra från texterna från HVB-hemmens hemsidor då IVO's tillståndsbeslut, som är knapphändig, saknad den typen av information. Här fanns ord som "kriminalitet", "sexuellt utnyttjande" och "låg självkänsla". Avslutningsvis tittade vi på vilken typ av behandling eller åtgärd man tillhandahåller på HVB-hemmen. Exempel på åtgärder man erbjuder från HVB-hemmens sida är - strukturerad vardag, motiverande samtal, fysisk aktivitet och KBT. När detta var gjort markerade vi våra fynd utifrån tre teman - "normativt manligt", "normativt kvinnligt" och "ökönat" där varje tema fick en egen färg. Som underlag för vad som är normativt för könen utgick vi från egna

föreställningar men även beskrivningar som gjorts i den litteratur och forskning vi läst. Där framkom till exempel att typiska manliga drag är styrka och tydlighet (Herz 2012) eller aggressivitet och hotfullhet (Mattsson 2009). Kvinnor beskrivs som mjuka och förstående (Herz 2012) eller utsatta och sårbara (Mattsson 2009). Att plocka ut ord och sätt i dom under respektive tema var på intet sätt en spikrak väg. Vissa ord passade in under mer än ett tema som till exempel “havererad skolgång”, “olämpliga miljöer” och “psykosocial problematik”. I vissa fall förstärktes eller förminskades ord beroende på om man avsåg flickor eller pojkar. Det gällde till exempel “kriminalitet” och “droger” när man skrev om pojkar medan samma problematik för flickor skrevs “begynnande kriminalitet” och “provat på droger”.

5.4 Etiska överväganden

Att göra etiska överväganden är en viktig del av forskningen, framför allt när man forskar inom socialt arbete då det handlar om människor. Enligt Vetenskapsrådet finns det ett antal grundläggande krav som måste uppfyllas när man bedriver forskning. Kraven är främst till för att skydda individer som på ett eller annat sätt deltagit i forskningen. De fyra huvudkraven är:

1) Informationskravet - som bland annat innebär att inhämta samtycke från aktiva deltagare i undersökningen. Vi har inte använt oss av några aktiva deltagare utan utgått från skrivet material som finns tillgängligt för allmänheten.

2) Konfidentialitetskravet - innebär att medverkande ska garanteras anonymitet. Vi har ingenstans i vår uppsats namngivit eller på annat sätt lämnat information som gör att läsaren kan härleda vilka HVB-hem som avses.

3) Samtyckeskravet - avser de som aktivt medverkar i undersökningen och vi har, som tidigare nämnts, inga aktivt medverkande.

4) Nyttjandekravet - innebär att personuppgifter som samlats in bara får användas i forskningssyfte. Vi har, för vår uppsats, inte samlat in några personuppgifter (ibid).

I vår uppsats har vi valt att göra textanalys av redan tillgängligt och offentligt material vilket medfört att vi inte har behövt göra några särskilda etiska överväganden. Beslutsunderlagen från IVO är allmänna handlingar och kan beställas av vem som helst. Informationen vi använt oss av från HVB-hemmen kommer från deras egna hemsidor och kan således laddas ner och

läsas av vem som helst. I många fall används hemsidorna dessutom som en del av HVB-hemmens marknadsföring för att visa vad man har att erbjuda.

5.5 Validitet, Reliabilitet och tillförlitlighet

Validitet innebär att man faktiskt mäter eller observerar det man säger sig mäta eller observera. Reliabilitet betyder att mätningen eller observationen är pålitlig och att den kan göras om under samma förutsättningar och då med samma resultat (Bryman 2018). Vidare poängterar författaren vikten av studiens trovärdighet. För att uppnå en trovärdig studie krävs inte bara trovärdigt material utan materialet måste läsas och tolkas noggrant. För att uppfylla dessa kriterier utgår vi ifrån följande arbetssätt (ibid):

1. Autenticitet - vilket innebär att analyserade dokument är äkta, utan motsättningar eller felaktigheter. Dokumenten vi har tittat på är dels skrivna av en myndigheten IVO och dels HVB-hemmen själva varför de får ses som äkta och utan felaktigheter.
2. Trovärdighet - som bygger på att personerna som skrivit dokumenten har relevant och tillräcklig kunskap. Tillståndsbesluten är skrivna av beslutsfattande myndighetspersoner. HVB-hemmens hemsidor är skrivna av HVB-hemmen själva.
3. Representativitet - vilket innebär att analyserade dokument hör hemma i det aktuella forskningsområdet. Både tillståndsbesluten och hemsidorna har direkt anknytning till de undersökta HVB-hemmen.
4. Meningsfullhet - betyder att dokumenten man analyserat är begripliga och tydliga (ibid).

En stor skillnad mellan kvalitativ och kvantitativ forskning är att den kvalitativa forskningen inte behöver eller ens förväntas vara generaliserbar. Den kvalitativa forskningen går ut på att försöka tolka och förstå på djupet (Bryman 2018). Det har debatterats bland forskare inom den kvalitativa forskningen om begreppen validitet och reliabilitet är relevanta eller om det bara hör hemma i den kvantitativa forskningen. En av anledningarna till att forskare ställer sig kritisk till användandet av begreppen validitet och reliabilitet i den kvalitativa forskningen är att begreppen förutsätter att man kan komma fram till en enda absolut sanning, något som varken är möjligt eller önskvärt när man studerar en social verklighet. En kvalitativ forskning,

till skillnad från en kvantitativ, är djupare och inte alls så bred och den är ämnad att ge betydelse och mening åt just den sociala verklighet som studeras (ibid.). Bryman använder begreppet ekologisk validitet och menar att det skulle kunna användas i den kvalitativa forskningen eftersom material samlas in och studeras utifrån naturligt förekommande situationer. Resultaten är användbara både i människor vardag samt i deras naturliga miljöer. Även om den ekologiska valideringen främst nämns i samband med etnologiska studier och observationer får den sägas ligga nära vår forskning då vi studerar dokumentation från myndigheten IVO och verksamheterna HVB. Dokumenten vi har studerat är inte skrivna för att analyseras av vetenskapen utan är avsedda att återspegla människor och deras egenskaper så som de är och i de miljöer människorna naturligt befinner sig i. Det är detta som bidrar till att vår studie faller inom ramen för ekologisk validitet (Bryman 2018).

Vi har valt ut 15 stycken HVB-hem slumpvis vilket ökar tillförlitligheten. Däremot är antalet väldigt litet, endast 15 HVB-hem av totalt 867 i hela landet, något som talar för en minskad tillförlitlighet. Att under arbetets gång förhålla sig objektivt är mycket svårt. Vi har strävat efter att hålla ett vetenskapligt fokus genom att medvetandegöra vår förförståelse, vår egen subjektivitet och våra värderingar så att dessa påverkar processen så lite som möjligt (Bryman 2018).

5.6 Arbetsfördelning

För att det ska vara enkelt att följa beskriver vi vår arbetsfördelning utifrån innehållsförteckningen.

Kapitel ett har båda gemensamt diskuterat, läst och skrivit. Kapitel två har båda diskuterat, läst och skrivit men Annette har skrivit en större del av kapitlet. Kapitel tre har båda läst in och skrivit olika delar och efter kontakt med handledaren har båda gått in läst och kommenterat varandras texter. Inför kapitel fyra diskuterade olika teoretiska ingångar, därefter läste Amaro in sig och skrev. Kapitel fem har Annette läst in och skrivit men det har föregåtts av diskussion med Amaro. Kapitel sex har vi diskuterat upplägget. Annette har skrivit och Amaro har kompletterat det. Kapitel sju och åtta har båda diskuterat och skrivit gemensamt.

Efter första revidering efter kontakt med handledaren har Amaro gjort samtliga i samråd med Annette för att jämma ut arbetsfördelningen. Efter andra genomgången med handledare har vi suttit tillsammans för att revidera texten och efter den sista genomgången har Amaro vävt in teorin i analysen och diskussionsdelen.

6 ANALYS

I följande kapitel kommer vi att redovisa resultatet och vår analys av det empiriska materialet. Vi kommer att använda oss av citat hämtade från empirin och det kommer att analyseras utifrån genusperspektiv. För att göra det så överskådligt som möjligt kommer vi först att redovisa utifrån de tre olika grupperna av HVB-hem - flickor, pojkar och samkönat. Därefter kommer vi att analysera utifrån genusperspektivet för att avsluta kapitlet med att besvara våra frågeställningar.

6.1 IVO´s tillståndbeslut

I IVO´s tillståndsbeslut utgår man endast från de biologiska könen det vill säga flickor respektive pojkar. Detta trots att ordet "hen" är allmänt vedertaget och finns med i både Svenska Akademiens Ordbok (2021) och Nationalencyklopedin. Inte heller finns begrepp som könsidentitet, könsuttryck eller transexuella med i IVO´s tillståndsbeslut.

Vidare har vi kunnat konstatera att IVO´s tillståndsbeslut i de flesta fall är korta och koncisa i sin beskrivning av vilken typ av problematik och för vem tillstånden gäller i fallen. I sina beslut har IVO till exempel skrivit "Verksamheten är ett hem för vård och boende för flickor och unga kvinnor från 15 år till 19 år med ett socialt nedbrytande beteende". I ett annat tillståndsbeslut skriver man att HVB-hemmet "har sex platser och vänder sig till pojkar från och med 14 år till och med 19 år som vistas i olämpliga miljöer, som har begått brott eller har ett hotfullt beteende". Båda dessa citat vänder sig till enkönade HVB-hem.

Undantaget från den här typen av korta beskrivningar från IVO är för HVB-hem som är samkönade. De tenderar att vara längre och mer utförliga något som skulle kunna tolkas som att IVO gör skillnad på flickor och pojkar och därför måste få med ett större antal problemområden.

“Barn från och med 14 år fram till den dag de fyller 19 år som placeras av psykosociala skäl. Verksamheten kommer att vända sig till barn som inte följer föräldrar eller vuxnas regler/överenskommelser och där föräldrarna tappat kontrollen över situationen. Barnet skolkar och kommer i konflikt med skolpersonal och andra vuxna, har svårt att ha kvar positiva relationer, har påbörjat ett kriminellt beteende med t.ex. Snatteri och stöld, kan ha provat att sälja sex och tagit alkohol eller droger några enstaka gånger”.

6.2 Enkönat flickor

När vi tittar på de olika HVB-hemmen ser vi att IVO när det gäller HVB-hem med endast flickor använder sig av ett mer varierat och beskrivande språk som dessutom inte är lika korthugget. Man skriver till exempel

”Verksamheten har ett övergripande salutogent och beteendeteoretiskt förhållningssätt. XX lägger stor vikt vid att observera och tydliggöra funktionella beteenden, samt ha ett helhetsperspektiv. Verksamheten ser familjens delaktighet som en resurs i behandlingen” (F3).

Detta är en betydligt mer målande beskrivning av verksamheten än den som skrivs om HVB-hem för pojkar.

Två av fem HVB-hem informerar på sina hemsidor att de är HBTQ-certifierade, F3 & F4. Det är också här man skriver att ”Vi tar emot flickor oavsett könsidentitet eller könsuttryck samt transsexuella ungdomar”. Man skriver också ”Samtliga medarbetare har kunskap och insikt i HBTQ-frågor”. På dessa HVB-hem för flickor med HBTQ-certifikat skriver man att man har som målsättning att varje klient ska ”Nå en större förståelse för sina känslor och de mekanismer som styr dem”. Vidare skriver man att varje klient ska få ”fler färdigheter i syfte att få ett stabilare känsloliv”. Det är endast hos dessa båda HVB-hem man uttrycker att man ”har ett normkritiskt perspektiv” (F3 & F4). Inget av detta fann vi hos HVB-hem för vare sig enbart pojkar eller HVB-hem med könsblandat boende.

Det är bland HVB-hemmen för endast flickor vi funnit att man i två av fallen erbjuder hästunderstödd terapi, något som inte förekommer hos övriga HVB-hem. Som motivering till

hästterapi skriver man ”Det har visat genom forskning att främst hästar är positivt i arbete med människor för utvecklandet av tillit, empati och självkänsla” (F1). Liknande beskrivning görs på HVB-hem (F2) där man skriver ”Vi lägger stor vikt på själva relationen till hästen och fokusområden i stallet som man tränar på är att öka självförtroende och självkänsla”. Att hästintresse är typiskt för flickor framgår när man tittar på statistik från Riksidrottsförbundet (2020) där det framgår att ca 90% av alla som håller på med hästsport är flickor.

Behandling mot självskadebeteende är även det något som får ses som ett normativt flickproblem (MSB 2014; Tengelin & Samulowitz 2014). I över hälften av våra HVB-hem för flickor finns självskadebeteende med som ett problemområde där man erbjuder hjälp. Däremot framkommer det inte på HVB-hemmens hemsidor vilken typ av hjälp som är avsedd just mot självskadebeteende annat än att ”Varje placerad klient ska nå en märkbar minskning av eventuellt självskadebeteende och/eller andra destruktiva symtom”(F3). Det kan tänkas att man resonerar som så att med ökad självkänsla minskar risken för självskadebeteende. Ingen av HVB-hemmen för pojkar skriver att man välkomnar pojkar med självskadebeteende, något som stärker uppfattningen att självskadebeteende ses som ett problem som är flickornas. Däremot finns det omnämnt i ett av HVB-hemmen för blandade kön (S2) och i ett av fallen (S5) skriver man att man hjälper ungdomar med ”psykisk ohälsa i allmänhet”, något som skulle kunna vara bland annat självskadebeteende om än inte uttalat.

6.3 Enkönat pojkar

I IVO´s beslut för HVB-hem för endast pojkar är språket mer kort och koncis än när flickor är målgruppen. IVO skriver till exempel ”Pojkar från och med 14 år till och med 19 år som vistas i olämpliga miljöer, som har begått enstaka brott etter har ett hotfullt beteende”(P5).

Detta är för övrigt nästan exakt samma beskrivning och formulering som sedan är angiven på HVB-hemmets egen hemsida. Vid en jämförelse ser vi att på hemsidorna på HVB-hemmen för pojkar i de flesta fallen skriver nästan exakt det som står på IVO´s tillståndsbeslut. Ett resultat av det är att hemsidornas beskrivningar ofta ser snarlika ut vilket framkommer nedan. Målgrupperna som beskrivs på HVB-hemmens hemsidor för pojkar är samma som beskrivs i tillståndsbesluten från IVO det vill säga biologiska pojkar. Ingenstans nämns något om annan könsidentitet eller köns uttryck. De mest förekommande problemområdena på HVB-hemmen för pojkar är missbruk, kriminalitet, utåtagerande och olämpliga miljöer både på deras

hemsidor och i IVO's tillståndsbeslut. Enligt Brottsförebyggande Rådet (2021) är pojkar och män överrepresenterade både när det gäller missbruk och kriminalitet. Samma sak när det gäller utåtagerande (Socialstyrelsen 2010). En typisk beskrivning av målgruppen är på hemsidan är

”Ett HVB som riktar in sig mot pojkar 14 till 19 år som har begynnande missbruk, vistas i olämpliga miljöer, som har begått enstaka brott, provat på droger eller har ett utåtagerande beteende” (P5). Eller ”Vi välkomnar pojkar som har vistats i olämpliga miljöer och kan ha begått enstaka brott samt provat att ta droger samt med utagerande problematik” (P1).

Alla HVB-hem för pojkar som vi tittat på utom ett (P2) skriver att de vänder sig till pojkar som är utåtagerande. Man använder även ord som ”hamnar i konflikt” eller ”har ett hotfullt beteende”. En beskrivning av dessa pojkar lyder ”De kan också agera provocerande och hamna i konflikt” (P1). Samtliga HVB-hem utom ett (P5) använder man sig av så kallat lågaffektivt bemötande. Struktur och att sätta gränser är några av strategierna för att komma till rätta med det oönskade beteendet. ”Vår ständiga utmaning är att vara gränssättare, inspiratörer, förebilder och trygga stabila vuxna med förmågan att stå emot destruktiva uttryck” (P3).

De fritidsaktiviteter som erbjuds pojkarna är nästan enbart normativt ”grabbiga” aktiviteter.

På en hemsida skriver man ”Vi kör exempelvis go-kart, spelar bowling och går och ser på matcher” (P5). På en annan hemsida står det ”Vi förespråkar fysisk aktivitet till exempel fotboll, bad, gym och liknande” (P1). När det gäller att se på matcher framgår det inte vilken typ av matcher man ser men det ligger nära till hands att anta att det är sporter som fotboll och kanske ishockey med tanke på vilka aktiviteterna man erbjuder sina ungdomar. Bilderna på hemsidorna från HVB-hemmen för pojkar visar dessutom upp egna gym.

Utifrån genussystemet av Yvonne Hirdman (2001) isärhållandets princip kan vi utläsa i beskrivningarna av problemområden och eventuella insatser av enkönat flickor och enkönat pojkar som erbjuds är överhängande normativa. Pojkar erbjuds ofta aktiviteter som kan anses

manliga såsom go kart, titta på matcher etc. medan flickor erbjuds hästterapi och i vissa fall utger sig för att vara normkritiska. Som Hirdman (2001) skriver är manliga och det kvinnliga motsatspar där vi i samhället ser konsekvenserna av det i form av att män och kvinnor är överrepresenterade i olika sektorer på arbetsmarknaden och olika positioner, exempelvis är kvinnor överrepresenterade inom vårdsektorn medan män i tekniksektorn. På samma sätt inom vården kan vi se en överrepresentation av manliga läkare och en överrepresentation av kvinnliga vårdbiträde. Detta leder till att män blir normen och det som de gör blir per definition mer värdefullt vilket speglar att de sitter i flesta maktpositioner och har ofta mer i lön (ibid.).

6.4 Samkönat

IVO's tillståndsbeslut för samkönade HVB-hem är generellt betydligt längre i beskrivningen och i de behov tillstånden avser än i de båda andra grupperna.

“Ungdomar som har placerats av socialtjänsten på grund av att hemsituationen inte är hållbar och att den unge har tillskansat sig ett normbrytande beteende som vårdnadshavare och andra vuxna i den unges inte kan komma till rätta med. Rutiner kring ungdomen fungerar inte, ungdomen har slutat lyssna på de vuxnas gränser och regler, kan ha rymt hemifrån och skolgången har havererat. Ungdomen kan ha provat på kriminalitet såsom t.ex. Snatteri och kan ha provat alkohol och narkotika” (S4).

Målgrupperna som beskrivs av de könsblandade HVB-hemmen på hemsidorna är samma som beskrivs i tillståndsbesluten från IVO nämligen de biologiska könen, flickor respektive pojkar. Ingenstans nämns något om annan könsidentitet eller könsuttryck. I samtliga fall utom ett skriver HVB-hemmen att de tar emot ungdomar med psykosociala problem.

Tillvägagångssätten man använder och beskriver varierar stort – från i princip ingen information alls (S3) till en bred beskrivning som verkar tänkt att passa in på både flickor och pojkar ”Ungdomen får stöd till en förutsägbar vardag, med tydlig struktur, adekvata gränser samt omsorg och emotionellt stöd” (S2). Här kan man se att struktur och gränser känns igen från HVB-hem för pojkar och omsorg och emotionellt stöd känns igen från HVB-hemmen för flickor.

Hos samtliga HVB-hem poängteras vikten av en meningsfull och aktiv fritid där man erbjuder ungdomarna en uppsjö av olika aktiviteter – allt från gym och crossfit till fiske och vandringar, snowboard och skoter. ”En behandlingsvistelse behöver också visa på att livet står i balans mellan ansvar, allvar, lust och lek. Vi verkar för att ungdomen finner meningsfulla fritidsaktiviteter.....”. Ett annat uttryck som belyser hur viktigt man anser aktiviteter vara för välmående och ett väl fungerande liv är ”Vi tror på talesättet ’en sund själ i en sund kropp’ vilket gör att ungdomarna får tillgång till olika fritidsaktiviteter” (S2).

Trots det breda utbudet av olika aktiviteter som erbjuds på HVB-hemmen för både flickor och pojkar är majoriteten av aktiviteterna vad man skulle kunna kalla ”grabbiga” aktiviteter. Som exempel kan nämnas att man erbjuder motocross, skoterkörning, gym och fiske – samtliga fritidsaktiviteter där pojkar och män är överrepresenterade enligt Riksidrottsförbundet (2020), Sportfiskarna (2021) och Styrkelabbet (2019). Enligt Hirdman (2001) är det män gör och det män är normen och det ses inte minst i vilka aktiviteter och insatser som erbjuds i samkönat där en överrepresentation av i vanliga fall pojkars aktiviteter går att utläsa.

IVO´s tillståndbeslut är mest utförliga för HVB-hem med både pojkar och flickor. Det kan ses som försök från IVO´s sida att försäkra sig om att täcka normativa problemområden för både flickor och pojkar och att man därmed gör skillnad på könen. Det behöver däremot inte vara så eftersom det inte framgår i besluten vilka problem som hör hemma med vilka kön.

6.5 Begränsningar

Vi har i vår undersökning utgått från vad IVO skriver i sina tillstånd utfärdade till HVB-hem för barn och unga. I tillstånden finns beskrivet vilken målgrupp och vilken problematik tillståndet är utfärdat för samt vilket HVB-hem det avser. På HVB-hemmens hemsidor står beskrivet vilken målgrupp man vänder sig till och vilka problemområden man har kunskap att hantera. När vi jämfört tillstånden med hemsidorna har vi kunnat konstatera om dessa stämmer överens med varandra i teorin. Huruvida de överensstämmer i praktiken har vi inte kunnat besvara i vår undersökning då det skulle kräva observationer ute på plats på respektive HVB-hem alternativt intervjuer med personal och boende på HVB-hemmen.

7 DISKUSSION

Vårt syfte har varit att undersöka kön som konstruktion på HVB-hem som jobbar med ungdomar på uppdrag av socialtjänsten. Vi har undersökt hur kön framställs i HVB hemmen utifrån deras beskrivning av insatser för enkönad och samkönad. Vi har valt att tittat på 15 HVB- hems hemsidor och deras tillståndsbeslut utfärdade från IVO fördelad utifrån samkönad och enkönad. Med det har vi fördjupat oss i hur görandet av kön på HVB hem kan tänkas påverka insatserna på individnivå och om IVO's tillståndsbeslut stämmer överens med beskrivningen på HVB-hemmens hemsidor.

När det gäller HVB-hem för endast flickor skiljer sig IVO's tillståndsbeslut mot besluten för pojkar och könsblandat. Målgruppen som beskrivs i tillståndet utgår visserligen från det biologiska könet men problematiken man beskriver gällande flickor i besluten är i huvudsak sexuellt utnyttjande, självdestruktivt beteende och vistelse i olämpliga miljöer. I de fall man från IVO's sida tar upp problemområden som även finns på besluten för HVB-hem för pojkar och/eller könsblandat skriver IVO i sina besluta "provat droger" och "enstaka brott" vilket skulle kunna tolkas som att inte utgår från att flickorna är drogberoende eller kriminella. IVO gör därmed en skillnad mellan vad man anser vara typisk problematik för flickor och typisk problematik för pojkar. När det gäller HVB-hem för flickor skriver flera av hemmen på sina hemsidor att man riktar sig till flickor oavsett könsidentitet eller könsuttryck och även transsexuella. Det är också endast på HVB-hem för flickor som man tar upp olika könsidentiteter och det är bara där man har personal som besitter "kunskap och insikt i HBTQ-frågor". Problemområden som man tar upp på sina hemsidor är självskadebeteende, problem med känsloreglering, ångest, depression och ätstörningar. Det är problemområden som förknippas med kvinnliga normer vilket resulterar i att man, precis som på HVB-hem för pojkar och könsblandat, riskerar att missa flickor med problem som till exempel kriminalitet och/eller droger.

Precis som man kan se i den forskning vi studerat (Mallon, Aledort & Ferrera 2002) (Ungdomsstyrelsen 2010) är de stora förlorarna inom HVB-verksamheten alla de ungdomarna som antingen hör hemma inom HBTQ eller som är sitt biologiska kön men som har en problematik som enligt normen hör hemma hos det motsatta könet.

Enligt Babinski et al. (2013) är det flickorna som hamnar i bakgrunden och får stå tillbaka vid behandlingar i könsblandade grupper. Man menar där att pojkarna är de som tar mest både tid och utrymme medan flickorna i blandade grupper är tillbakadragna och att framför allt flickor därför gynnas av att få behandling i grupper som endast består av flickor. Vidare skriver författarna att pojkarnas behandling däremot generellt blir bättre av att genomföras i blandade grupper. Även Tina Mattsson (2009) skriver att både forskare och praktiker till viss del är eniga om att könsblandad behandling inte är optimalt.

Det finns markanta skillnader i hur man ser på pojkars och flickors problematik, konsekvenserna och vad som behöver göras. Flickors problem beskrivs ofta som självskaumbeteende och av sexuell natur medan pojkars problem handlar mer om aggression och kriminalitet, något som bekräftas av Herz (2004). Pojkarna anses behöva struktur och gränssättning. Flickorna däremot anses behöva stärka sin självkänsla.

Det vi har kunnat konstatera är att både när det gäller IVO's tillståndsbeslut för HVB-hem och HVB-hemmens egna hemsidor skriver man på liknande sätt och i båda fallen har problematiken som beskrivs en tendens att vara könsstereotyp. Flickors problematik beskrivs som bland annat självskaumbeteende, ätstörningar och identitetsproblem medan pojkarnas problem är mer kriminalitet, droger och aggression. Det förutsätts att flickor är på ett visst sätt med en viss problematik och pojkar på ett annat. Flickor och deras problem ses med större ödmjukhet och mer tolerans än pojkarna. På samma sätt utgår man från att pojkar är tuffare, hårdare och har en helt annan problematik som kräver större tydlighet, mer struktur och bättre gränssättning än flickorna. När man beskriver ungdomarnas behov utgår man från att flickor behöver lära sig att förstå sina känslor medan pojkarna behöver struktur. Den uppfattningen stämmer in på Herz (2012) beskrivning av hur socialarbetare ser på flickor respektive pojkar. Med detta ser vi en stor risk att flickor som har problematik som ses som pojksproblem och pojkar som har typiska flickproblem inte får den hjälp och de insatser de behöver. Som exempel kan nämnas problem som uppkommer i samband med droganvändning. För flickor ses sexuellt utnyttjande som en problematisk följd av droganvändningen medan det för pojkar är den ökade risken för kriminalitet som ses som det stora följdproblemet. På samma sätt ökar risken att barn och ungdomar som inte passar in i den biologiska uppdelningen av flickor och pojkar, till exempel trans- och icke binära ungdomar, inte får sina behov tillgodosedda eftersom de inte ens finns med i IVO's beslut och hos HVB-hemmen endast finns med hos

HVB-hem för flickor. Med detta i åtanke ligger det nära till hands att anta att pojkar med annan könsidentitet eller annat könsuttryck faller mellan stolarna och inte bara går miste om hjälp utan även får fel sorts hjälp. Det finns en risk att personal helt enkelt inte uppfattar de egentliga problemen på grund av ett normativt tankesätt när det gäller kön och problematik och/eller okunskap från personalens sida.

Avslutningsvis har vi kunnat konstatera att ungdomars problematik generellt beskrivs utifrån gamla, invanda könsnormer där pojkar anses agera utåt och flickor inåt. Detta synsätt återspeglas i de behov man anser att pojkar respektive flickor har. Pojkarna behöver lära sig impuls kontroll och flickorna behöver hjälp att bygga upp självkänslan. För att nå bästa resultaten erbjuder man pojkar manliga förebilder som kan sätta gränser medan flickorna erbjuds KBT som ett led att "få en större förståelse för sina känslor och de mekanismer som styr dem". Eftersom HVB-hemmen är uppdelade efter det biologiska könet och vi endast funnit att HVB-hem för flickor tar emot HBTQ-ungdomar ser vi att transpersoner är en extra utsatt grupp. Värt att notera är även att av barn och ungdomar som bor på HVB-hem och inte känner sig hemma i sitt biologiska kön utgör en större andel än de som bor hemma (Tordön et al. 2019). Det är naturligtvis fullt möjligt att det finns HVB-hem för pojkar eller samkönade HVB-hem som tar emot HBTQ-ungdomar. Men det faktum att inget hem i vårt urval tar emot dom kan ses som en fingervisning att det är sällsynt.

IVO har en tydlig indelning mellan flickor och pojkar i sina beslut som sin tur leder till att HVB-hemmen som är verksamma tillskriver indelningarna olika egenskaper vilket har betydelse för vilka insatser dessa blir föremål för. Dessutom förminskas eller osynliggörs icke binära eftersom en statisk uppfattning av de binära könen är cementerad.

7.1 Ingående diskussion utifrån våra frågeställningar

1. Utifrån vårt empiriska material kan vi utläsa att pojkars problematik i enkönade HVB-hem oftast beskrivs utifrån deras handlande och de konsekvenser det för med sig i form av kriminalitet och utåtagerande. Däremot flickors problematik beskrivs oftare utifrån offrets perspektiv. De beskrivs som en utsatt grupp som utnyttjas av andra. Samtidigt tenderar de att agera introvert till skillnad från pojkarna. Konsekvenserna som följer är bland annat självskadebeteende. För den samkönade verksamheten tenderar problemområdena beskrivas utifrån enkönade pojkars men med vissa undantag. För även om de strävar efter

att inkludera flickor utesluter man det som är mest framträdande hos flickorna så som till exempel självskadebeteende. Det här förhållningssättet till genus stämmer väl in på Hirdmans (2001) teori att vi utgår från mannen som norm. Ett klassiskt exempel på det är att mannen som aktiv deltagare medan kvinnan är mer passiv och står för omsorg.

2. Pojkarna beskrivs ofta som att de är i behov av gränssättning och fysisk aktivering med auktoritära förebilder. För att uppnå detta anses de behöva tydliga strukturer och ett lågaffektivt bemötande. Flickornas behov sägs oftast ligga på det känslomässiga planet. De ska bemötas med förståelse och lära sig att förstå och uttrycka sina känslor. Deras fysiska aktiviteter består av till exempel hästskötsel och ridning då det anses hjälpa dem att förstå sig själva. På de samkönade HVB-hemmen beskrivs ungdomarnas behov generellt sett lika genom att inkludera båda grupperna och ha en neutral inställning till behoven. Trots det är behoven som beskrivs ofta struktur och lågaffektivt bemötande. Majoriteten av de fritidsaktiviteter som erbjuds är gym och fiske något som är vanligare hos HVB-hem för bara pojkar än för bara flickor. Vi kan utifrån detta utläsa att pojkars behov tenderar att vara det som är mest framträdande i HVB-hem som är samkönade. Som Höjer och Åse (2003) skriver skapas en underordning när kvinnor beskrivs i förhållande till män eftersom männen ses som norm.

8 FORTSATTA STUDIER

Vi tror att det finns en överhängande risk att en normativ och något ålderdomlig uppfattning hos IVO's beslutsfattare och personalen på HVB-hem av kvinnligt och manligt påverkar den behandling som våra ungdomar får på HVB-hem negativt. Främst tror vi att detta beror på bristande insikt kring hur interpersonella relationer påverkar individens villkor och roll i olika samhällsstrukturer. De största förlorarna och de som får betala det högsta priset är ungdomar som inte passar in i den alltjämt rådande normen om manligt och kvinnligt. I de fall det finns hjälp för dem att få är det i "flickornas värld" på HVB-hem för unga flickor.

Med detta sagt vore det intressant att göra en större undersökning. Den skulle kunna inkludera ett mycket större antal HVB-hem för att få en bredare och djupare kunskap om hur det faktiskt ser ut. Det vore också intressant att göra en observationsstudie på plats ute på HVB-

hem för att se hur det ser ut i praktiken. En sådan studie skulle kunna ge svar på om verkligheten stämmer överens med de vackra orden på hemsidorna. Samtidigt skulle en observationsstudie kunna bidra med information om hur det egentligen ser ut med ungdomarnas möjlighet att få adekvat hjälp beroende på kön. En annan typ av studie som vore intressant är specifikt de icke-binära ungdomarna. Vi menar att en sådan studie med fördel skulle kunna utgå från Judith Butlers teori om performativitet. Sist men inte minst vore det intressant med en intervjustudie med huvudpersonerna själva - nämligen barnen och ungdomarna.

Referenslista

- Babinski Dara E, Sibley Margaret H, Ross J Megan, Pelham William E (2013) The effects of Single Versus Mixed Gender Treatment for Adolescent Girls with ADHD. *Journal of Clinical Child- & Adolescent Psychology*, 42(2), 243-250
- Boréus Kristina & Bergström Göran (2018) *Textens mening och makt*. Uppl. 4 Stockholm: Studentlitteratur AB
- Brottsförebyggande Rådet (2020) Statistik utifrån brottstyp <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper.html> (Hämtad 2021-12-12)
- Brottsförebyggande Rådet (2020) Narkotikabrott <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/narkotikabrott.html> (Hämtad 2021-12-12)
- Bryman Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Malmö: Liber
- Caputi Theodore L, Smith Laramie R, Strathdee Steffanie A, Ayers John W (2018) Substance Use Among Lesbian, Gay, Bisexual and Questioning Adolescents In The United States, 2015. *American Journal of Public Health*. Vol. 108 , issu 8.
- Di Blasi Maria, Muccioli Patrizia, Alagna Massimo, Torres Davide, Duca Ilda, Tosto Crispino (2018) Self-image and psychological distress in treatment-seeking adolescents. *Child and Adolescent. Mental Health* 23, No 3, pp. 258-265
- Eliasson Miriam A, Isaksson Kerstin och Laflamme Lucie (2007) Verbal abuse in school. Constructions of gender among 14- to 15-year-olds. *Gender and Education* Vol. 19, No 5, pp. 587-605
- Fish Jessica N, Baams Laura, Stevenson Wojciak Armeda, Russel Stephan T. (2019). Are sexual minority youth overrepresented in foster care, child welfare, and out-of-home placement? Findings from nationally representative data. *Child Abuse & Neglect* 89, 203-211.
- Greene Ross W. (2016) *Explosiva barn*. Uppl. 3 Studentlitteratur AB
- Hammarén Nils, Lunneblad Johannes, Johansson Thomas (2015) Masculinity as a problem: An investigation into social work projects in Sweden targeting young men. *Qualitative Social Work*. Vol. 14(4), 488-503

- Hellström Lisa, Beckman Linda (2020) Adolescents' perception of gender differences in bullying. *Scandinavian Journal of Psychology* 61, 90-96 DOI: 10.1111/sjop.12523
- Herz Marcus (2012) *Från ideal till ideologi. Konstruktioner av kön och etnicitet inom socialtjänsten*. Örebro: Örebro University
- Hilte Mats & Claezon Ingrid (2005) *Flickor och pojkar på institution - ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset
- Hirdman Yvonne (2003) *Genus - om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber AB
- Höjer Wendt, Maria & Åse Cecilia (1999) *Politikens paradoxer: En introduktion till feministisk politisk teori*. Lund: Academia adacta
- Kalla Fakta TV4 (2013) <https://www.tv4.se/artikel/5135a34704bf724bc7000014/kalla-faktas-premiar-barnen-som-ingen-lyssnade-pa>
- Laanemets Leili & Kristiansen Arne (2008). *Kön och behandling inom tvångsvård: En studie av hur vården organiseras med avseende på genus*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse (SIS)
- Mallon Gerald P, Aledort Nina, Ferrera Michael (2002). There's No Place Like Home: Achieving Safety, Permanency, and Well-Being for Lesbian and Gay Adolescents in Out-of-Home Care Settings. *Child Welfare* Vol. LXXXI #2
- Mattsson, Tina (2009). *I viljan att göra det normala - En kritisk studie av genusperspektivet i missbruksvården*. Malmö: Författaren och Égalité
- Mattsson, Tina (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Messerschmidt, James W. (2004) *Flesh and Blood – Adolescent Gender Diversity and Violence*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers Inc.
- Nationalencyklopedin <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/hen> (hämtad 2021-11-21)
- Patton, Michael (2015). *Qualitative research & evaluation methods*. Uppl. 4. London: SAGE Publications Ltd
- Rennstam Jens, Wästerfors David (2015). *Från stoff till studie*. Lund: Studentlitteratur AB

RFSL Ungdom (2008) *Är du kille eller tjej? - En intervjustudie om unga transpersoners livsvillkor*. Upplaga 2 Norra Skåne Offset

Riksförbundet Attention (2021) <https://attention.se/npf/> (Hämtad 2021-12-01)

Riksidrottsförbundet (2020) <https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/idrottsrorelsen-i-siffror/2020-idrotten-i-siffror---rf.pdf?w=900&h=700> (Hämtad 2021-12-10)

Rosen Nicole L, Nofziger Stacey (2019) Boys, Bullying and Gender Roles: How Hegemonic Masculinity Shapes Bullying Behavior. *Gender Issues* 36:295-318

Russell R Meredith, Abrams Mere (2019). Transgender and Nonbinary Adolescents: The Role of Voice and Communication Therapy. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups* 4(6): 1298-1305.

Shir Piller, Gibly Jess, Peled Einat (2019) The value and rationale of gender-specific intervention with at-risk adolescent girls. *Child & Family Socialwork* DOI: 10.1111/cfs.12582

SFS 1986:223. *Förvaltningslagen*

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*

SFS 2008:567. *Diskrimineringslagen*

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*

Socialstyrelsen (2004) *Jämställd vård? Könsperspektiv på hälso- och sjukvården*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2008) *Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2010) *Barn som utmanar. Barn med ADHD och andra beteendeproblem*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2018) *Kompetens för arbete på HVB för barn och unga*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2019) *Omsorg, gränssättning och våldsförebyggande arbete. Studiehandedning för personal på HVB för barn och unga*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2020) *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2021) *Fler öppna jämförelser inom socialtjänsten - Möjligheter och former för fler öppna jämförelser för HVB*. Stockholm: Socialstyrelsen

SOSFS 2012:11 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende

Sportfiskarna Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (2021)

<https://www.sportfiskarna.se/Om-oss/Aktuellt/ArticleID/12311/Sportfisket-forts%C3%A4tter-att-%C3%B6ka-%E2%80%93-%C3%A5rliga-SCB-enk%C3%A4ten-%C3%A4r-sammanst%C3%A4lld> (Hämtad 2021-12-12)

Styrkelabbet (2019) <https://www.styrkelabbet.se/rapport-2019/> (Hämtad 2021-12-10)

Svenska Akademiens Ordbok (2021) <https://svenska.se/so/?sok=hen&pz=4> (Hämtad 2022-01-02)

Svensson Kerstin (2007) *Normer, normalitet och normalisering*. I: Gunvor Andersson, Verner Denvall & Cecilai Huele & Arne Kristiansen, Per Gunnar Edebalk, Jan Gassne & Karin Lenz, Rosmari Eliasson-Lappalainen, Lars Harrysson, Mats Hilte, Katarina Jacobsson, Hans Knutagård, Helen Lathi Edmark, Sofia Linderot, Jan Magnusson, Tina Mattsson, Ulla Melin Emilsson, Anna Meeuwisse, Lars B. Ohlsson, Jonas Olofsson, Eric Olsson, Bodil Rasmusson, Kerstin Svensson (Red.), Lars Swärd, Anders Östnäs

Normer och normalitet i socialt arbete. Lund: Författarna och Studentlitteratur

Tordön Rikard, Svedin Carl Göran, Fredlund Cecilia, Jonsson Linda, Priebe Gisela, Sydsjö Gunilla (2019) Background, experience of abuse, and mental health among adolescents in out-of-home care: a cross-sectional study of a Swedish high school national sample. *Nordic Journal of Psychiatry*. Vol. 73, No. 1, 16-23

Ungdomsstyrelsens Skrifter (2010:2) *Hon Hen Han - En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella samt för unga transpersoner*. ISSN 1651-2855 Stockholm: Ungdomsstyrelsen

UMO Ungdomsmottagning (2021) <https://www.umo.se/jag/sexuell-laggnig-och-konsidentitet/trans-och-cis/> (Hämtad 2021-12-01)

Unicef <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> (Hämtad 2021-12-31)

Vetenskapsrådet (u.å) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

Vårdanalys Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2016) <https://www.vardanalys.se/wp-content/uploads/2016/12/Rapport-2016-5-Hittar-vi-hem.pdf> (Hämtad 2021-12-10)

Vårdguiden 1177 (2021) <https://www.1177.se/sjukdomar--besvar/psykiska-sjukdomar-och-besvar/att-skada-sig-sjalv/att-skada-sig-sjalv/> (Hämtad 2021-12-01)

Länkar till HVB-hem

Flickor

F1 Själagårdens HVB <https://www.xn--sjlandsgrden-hcbu.se/> (Hämtad 2021-11-15)

F2 Risingegården <https://risingegarden.se/> (Hämtad 2021-11-15)

F3 Mathilda Gården <https://www.humana.se/individ-och-familj/sok-placering/mathildagarden/> (Hämtad 2021-11-15)

F4 Daliagården <https://www.humana.se/individ-och-familj/sok-placering/dalilagarden/> (Hämtad 2021-11-15)

F5 Segeholms Behandlingshem
https://segesholm.se/?gclid=Cj0KCQiAt8WOBhDbARIsANQLp95tkyDmTFkYoAFJcVmYr5dMBgXnKzrZb_nOtI-nC8lK-ECvPSuE_h8aAtmsEALw_wcB (Hämtad 2021-11-15)

Pojkar

P1 Häggvik <https://www.humana.se/individ-och-familj/nyheter/2017/07/nytt-hvb-for-utagerande-pojkar/> (Hämtad 2021-11-15)

P2 Lunna Gård <https://www.humana.se/individ-och-familj/sok-placering/lunna-gard-akut/> (Hämtad 2021-11-15)

P3 Bilbo

<https://www2.sjukvardsinformation.net/infopages/62012/pdf/Bilbo%20HVB.pdf> (Hämtad 2021-11-15)

P4 Gorsinge HVB <https://lejongruppen.se/gorsinge> (Hämtad 2021-11-15)

P5 Louvisagården HVB <https://www.9vb.se/hvb/lovisagarden-hvb/> (Hämtad 2021-11-15)

Samkönade

S1 Valeriegården <https://www.9vb.se/hvb/valeriegarden-hvb/> (Hämtad 2021-11-15)

S2 Arken <https://www.attendo.se/iof-verksamhet/attendo-arken-hvb/> (Hämtad 2021-11-15)

S3 Arlövsgården HVB <https://www.arlovsgarden.se/vara-tjanster/> (Hämtad 2021-11-15)

S4 Skogsro HVB <https://www.skogsro.se/sorsele/> (Hämtad 2021-11-15)

S5 Med Omsorg <https://medomsorg.se/hvb/> (Hämtad 2021-11-15)